

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta - katedra výtvarné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Animus a Anima

Animus and Anima

Markéta Dufková

Otakara Chlupa 2/1851, Boskovice 680 01

3. ročník

Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání Prezenční studium

Duben 2014

Vedoucí bakalářské práce: Doc. ak. mal. Jiří Kornatovský

Konzultant: Mgr. Anna Kovandová

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití literatury uvedené v seznamu použité literatury a internetových zdrojů.

V Praze, dne 11. 4. 2014

Podpis

Poděkování:

Děkuji vedoucímu své práce Doc. ak. mal. Jiřímu Kornatovskému za odbornou konzultaci výtvarné části práce, dále děkuji své konzultantce Mgr. Anně Kovandové především za užitečné a podnětné rady v teoretické a didaktické části. V neposlední řadě děkuji svému příteli Antonínovi Pošustovi za podporu.

Klíčová slova: Muž a žena, Obsah, forma, obraz, metafora, zkušenost, fenomén, interpretace, barva, prostor, harmonie, kompozice, symbol, kvalita

Anotace

Bakalářská práce na téma Animus a Anima pojednává o postavení muže a ženy ve společnosti s jeho historickým vývojem. Z tohoto základu se práce snaží objasnit důležitost a složitost vztahu mezi mužem a ženou se zřetelem na současnou dobu a výtvarné umění. V praktické části se autorka svými obrazy snaží téma reflektovat a vyjádřit své osobní postoje a pocity. Didaktická část je zaměřena na praktické využití dosavadní teoretické práce k výuce na 2. stupni základní školy a je částečně ověřena.

Keywords: Male and female, Content, form, picture, metamorphosis, experience, interpretation, colour, space, harmony, composition, symbol, qualite

Anotation

Bachelors thesis "Aminus and Amina" is concerned with the roles of man and women in actual society and also is aimed on historical evolution of this topic. Work tries to uncover the difficulties in relationships between them in consquence with present age and art. In practical part the author tries to reflect and explain her own feelings and attitudes. The didactic part is aimed on practical use of existing theoretical work in teaching of secondary school children and also is partly checked.

Obsah

1. Teoretická část.....	8
1.1 Vymezení tématu Animus a Anima.....	8
1.1.1 Mytologický pohled.....	9
1.1.2 Filozofický pohled.....	11
1.2 Princip duality.....	20
1.1.3 Psychologický pohled	21
1.1.4 Sociologický pohled.....	24
1.3 Animus a Anima v malířské historii výtvarného umění.....	27
1.3.1 Reprezentativní ztvárnění.....	29
1.3.1.1 Symbolické zobrazení.....	29
1.3.1.3 Symbolicky realistické zobrazení.....	33
1.3.1.2 Realistické zobrazení.....	35
1.3.2. Obsahově emocionální zobrazení.....	36
1.3.2.1 Životní strasti.....	36
1.3.2.2 Životní radosti.....	38
1.3.2.3 Životní všednosti.....	41
1.4 Malíři zabývající se tímto tématem v současnosti.....	43
2. Praktická část.....	45
2.1 Výběr tématu.....	45
2.2 Animus a Anima v dnešním životě	46
2.2.1 Masmédia.....	48
2.2.2 Společenské normy.....	49
2.3 Inspirace.....	49

2.4 Realizace.....	50
3. Didaktická část.....	52
3.1. Souvislost s RVP a průřezovými tématy	52
3. 1. 1 Androgyn - superbytosť.....	52
3. 2. 2 Nová tvář.....	53
3. 2. 3 Lidé minulosti.....	54
3. 1. 4 Jin a jang.....	55
3. 1. 5 Arcimboldo dnes	55
3. 1. 6 Moje duše.....	56
3.2. Realizace výtvarného úkolu.....	57
Závěr.....	64
Použitá literatura.....	65
Webové stránky.....	66
Online videa.....	66
Seznam použitých obrázků.....	67

Úvod

Základ naší lidské existence je stejný, jako u jiných živočichů ve smyslu zrodu a zániku života. Není nám známa jiná cesta na pozemský svět v lidské podobě než skrze lidské tělo. Přesto naše lidství není jen v našem těle, ale především v našem způsobu bytí a myšlení. Lidskost se v člověku formovala časem, přesto je náš živočišný základ v nás nepopíratelný. Vděčíme mu za obnovu a pokračování lidské populace.

Vytváříme i na jeho základě určité myšlenkové stereotypy. Člověk se svým chováním odlišuje od ostatních žijících tvorů na zemi a ve své vlastní lidské společnosti se nejzákladnějším způsobem liší na muže a ženy. Lidé mají nespočetně mnoho různých rozdílů, kterými se vzájemně odlišují, ale rozdělení na muže a ženu je možné považovat za nejzákladnější. Mnohdy jej považujeme za jeden z nejdůležitějších rozdílů, ale není to jen rozdíl, je to do jisté míry i pojítka mezi všemi lidmi a v neposlední řadě je to primární nutnost v koloběhu života. Kromě biologických rozdílů muže a ženy, které nám nadělila příroda, utváří každá lidská společnost řadu, či systém dalších rozdělení, pravidel a hodnot plynoucích z těchto rozdílů. To už jsou však sociálně utvořené konstrukty, které jsou historicky determinované. Pokud žijeme v jakékoliv lidské společnosti je téměř nemožné se z těchto "pout", které těmito konstrukty vznikají, vyvázat. Tyto společenské systémy a normy nemusí být špatné ani dobré, nicméně vždycky nějaké ve společnosti jsou. Mnohdy hrají v našem životě zásadní roli i bez našeho přičinění. Je to složitý a historicky podmíněný systém lidské společnosti. V dnešní době, v části světa, ve kterém žijí, máme jisté nepsané společenské normy, postoje a způsoby jednání lidí, které se do naší nepsané normy "vlezou". Některé z těchto "norem" a postojů vyplývající z rozdělení společnosti na muže a ženy a jejich soužití mne znepokojují. Z tohoto důvodu jsem si vybrala jako téma své Bakalářské práce Animus a Anima.

1. Teoretická část

1.1 Vymezení tématu Animus a Anima

Klíčové téma mé práce je osvětlení "dnešního" vztahu mezi mužem a ženou a s tím souvisí i historické chápání obou dvou pojmů. Jinak se pohlíželo na muže a ženy napříč různými kulturami a společenské rozdělení se rovněž měnilo v čase. Je důležité si uvědomit tento vývoj, jelikož z něho pramení současný stav. Proto se ve své práci pokouším o zmapování vývoje - vymezení mužského i ženského postavení od bájně mytologie přes filozofii, psychologii až do oblasti sociologie. Důraz je kladen na současnou dobu a naše chápání vymezení určitého "místa" pro muže i ženy ve společnosti. Žijeme v době masmédií a díky tomu jsme obklopeni velkým množstvím informací, které nám nemusí být jen k užitku. Vztah mužů a žen se jistě během posledních 100 let razantně změnil a mění se dál, v důsledku dynamického rozvoje různých společenských odvětví, především průmyslu a výtěžků dnešní doby - jako jsou počítače, mobilní telefony a internet. Tyto věci používáme denně a mnohdy si nedokážeme ani svůj den bez těchto prostředků představit. Změnou možností komunikace lidí se změnil i vztah mezi nimi. Vztah, který ovlivňuje nejvíce náš život, bývá nejčastěji partnerský. Člověk není od přírody samotář, samozřejmě jsou i výjimky, ale převážná většina z nás si chce ve svém životě najít partnera a utvořit silné pouto, které můžeme nazvat rodinou. Proto spatřuji v tomto tématu důležitost a vhodnosti jeho zařazení do pedagogické činnosti. Ve své práci nijak neodsuzuji vztahy homosexuální. Z důvodu složitosti a rozsáhlosti tohoto tématu jsem se rozhodla

zabývat se především vztahem heterosexuálním.

1.1.1 Mytologický pohled

Cestu hledání vývoje postavení mužů a žen ve společnosti jsem započala v antickém Řecku a řecké mytologii, jelikož se řecká a následně římská kultura stala kolébkou kultury evropské, tudíž i naší. Antické období datujeme většinou od 1. tisíciletí před naším letopočtem do zániku Západořímské říše roku 476 našeho letopočtu. Římská mytologie vychází z řecké, která je starší a proto budu vycházet rovnou z ní. O původu bohů již v polovině 8. st. před naším letopočtem sepsal knihu řecký básník Hésiodos - Theogonia. Na počátku všeho byl podle řecké mytologie Chaos. Z něj vzešla Gaia - Země, Nyx- Noc, Erebos - Podzemní temnota a podle Hésioda sem dále patří Tartaros – Podsvětí a Eros - Touha. Hésiodos připisuje Chaosu i jisté vlastnosti. Dle textu Chaos a Eros spolupracovali a zavedli na zemi reprodukční proces, díky kterému se neustále obnovuje život. (Day 2008, s. 10.) Mýty o jednotlivých postavách se v některých pramenech částečně liší. Podstata však zůstává zachována. Gaia, která vzešla z Chaosu, dala život Uranovi – bohu Nebe a Pontovi – bohu moře. Posléze Gáia a její syn Uran měli 3 syny Kyklopy, ale Uran je svrhl do podsvětí - Tertarotu, poté spolu zplodili 12 Titánů. Nejmladší z nich, Kronos, pomstil své bratry Kyklopy a otce Urana vykastroval. Jedna z verzí mýtu praví, že genitálie hodil do moře a z pěny, která se kolem nich vytvořila, se narodila bohyně lásky Afrodité. Jiná verze praví, že z kapek krve, které se dotkly Gaii, se zrodily Erínye, tři pomstychtivé bohyně, které pronásledují viníky trestných činů, spáchaných v kruhu rodiny. (Day 2008, s. 11) Mýtů je celá řada a osudy bohů se prolínají i s osudy lidí. Nejen, že ovlivňují jejich životy, ale mají s nimi i potomky. Bůh Zeus je v tomto ohledu

zřejmě nejznámější, jelikož se ke sblížení s ženou přetváří do jiných podob, které jsou zachyceny v mnoha uměleckých dílech. Výtvarně ztvárněné mýty jsou například: Danae a zlatý déšť -Zeus, či Leda s labutí, kde labutí je opět Zeus. Nejsou to však jen bohové, ale i bohyně se mohou zamilovat do pozemských mužů. Například bohyně Seléné¹ se zamilovala do pastýře Endymiona a měli spolu 50 dcer. Celková mytologie Řecka je velice rozsáhlá a s římskou mytologií si velice podobná. V římské jsou pozměněny jména bohů, ale význam příběhů většinou zůstává. V mytologii jde o představu vzniku země, jakožto místa pro život. Z Chaosu se sice vydělí Gaia, ale není to země ve smyslu, jakém jí známe dnes. Řekové, i když mluví o noci, moři, větru a různých přírodních úkazech, připisují jejich existenci a moc jisté osobě, nějakému božstvu. I v jejich vyobrazeních, jsou bohové v lidské podobě. Mýty se utvářely dlouhou dobu, a jak šel čas i bohové měli "lidské" problémy. Byli jim připisovány pozitivní i negativní vlastnosti i osudy. Byli hodní i zlí a byli odrazem společnosti. Jedná se o reflektovanou formu antropocentrismu. Měli poskytnout vysvětlení, proč se některé věci na světě dějí. Když si člověk nemohl situaci vysvětlit sám, bylo nasnadě jí připsat nějaké vyšší moci, například bohům. Jelikož lidé během života byli různě potrestáni, ale neviděli přímou spojitost mezi vinou a činy, našli vysvětlení v mytologii. Je to soubor obsáhlých příběhů osudů různých bohů a jednou z věcí, tyto příběhy spojující, je tvrzení, že vina se vine. Provinění se dědí z otce na syna, z matky na dceru a dále. Z tohoto vyplývá, že člověk nese trest, jehož nezná příčinu, jelikož jí on sám nezpůsobil. Počínání bohů je obdobné jako dění v běžném životě, ani bohové zde nejsou neomylní.

1 Bohyně Selene byla dcerou Titána Hyperiona a její matkou byla otcova sestra Theie. Je označována za bohyni Měsíce, v římské mytologii jí odpovídá bohyně Luna.

Mytologie však také obsahuje bájný příběh přímo o lidech ve smyslu lidských tvorů. Podle bájného příběhu byli prapůvodními lidmi Androgyni. Androgyn byla bytost, kterou si můžeme představit jako muže a ženu, srostlé k sobě zády. Androgyn byl velice silný a zpupný. To se nelíbilo Diovi, cítil se jimi ohrožen, a proto je nechal rozdělit. Od těch dob lidé na zemi hledají svou druhou, správnou, polovinu, aby naplnili prapůvodní celek. (Mýty a skutečnost 2014)

V dnešní době spatřuji podobnost mytologie s dnešním bulvárem. I dnešní společnost velice zajímá život jiných, nejlépe slavných a úspěšných lidí. Bulvár je zaměřen převážně na problémy a úskalí v životě těchto lidí. Čtenáři to může přinést podobné uspokojení, jako kdysi bájně příběhy přinášely Řekům. Naleznou v nich uklidnění v tom, že i slavným (obdobě Řeckých bohů) se stávají věci jako "obyčejným" lidem.

1.1.2 Filozofický pohled

Historické stopy filozofie nacházíme například v Babylonské říši a jiných starověkých civilizacích starších než je antické Řecko. Zde však opět spatřuji důležitým se pozastavit s ohledem na vliv Řecké filozofie na vývoj západní civilizace. Bájná mytologie se s vyspělostí antické civilizace začala přirozeně rozcházet, jelikož společnost toužila po rozumovém vysvětlení světa. Ze začátku se filozofové snažili vysvětlit počátek světa pomocí nějaké pralátky, tzv. "arché²".

Jedním z nejstarších přírodních filozofů byl Tháles z Milétu. Nebyl to však pouze filozof, byl to velice vzdělaný a zcestovalý člověk. Můžeme říci, že byl

2 Arché, neboli pralátka. Má to být nejpůvodnější věc, ze které se různými způsoby vyděloval celý svět.

Stojí na počátku všeho.

matematikem, astronomem, fyzikem a politikem. Jeho rodné město Milétos, kde se roku 640 před naším letopočtem narodil, bylo jedno z 20 ti významných měst, v nichž se díky obchodním cestám setkávaly vědomosti z východu i západu. Původní filozofie nevznikla jako samostatný vědní obor, jak jí známe dnes, ale byla přirozenou součástí vědění. Tháles se ve své době proslavil nejen skvělými matematickými úvahami, ale také předpověděl zatmění slunce. (Hlavinka 2008, s. 34) Pro současnou společnost to byl jistě velice vážený a moudrý muž. V oblasti filozofie jsou známé také dva citáty, které uvedl jako odpověď na otázky: " Jaká věc je v životě nejtěžší? Tháles: Poznat sám sebe. Co je nejlehčí? Tháles: Radit druhým." (Antika 2014) Přestože byl Tháles v podstatě vědec, založil školu v Milétu a jako arché, počátek všeho spatřoval vodu, neuvedl, že by bylo nejtěžší poznat počátek vzniku světa, ale paradoxně to, co máme každý nejbliž. Tedy poznat sám sebe. Tháles měl mnoho žáků, kteří se snažili nalézt ten "správný" počátek všeho a rozumově si jej objasnit.

V městě Samo žil přibližně mezi léty 580 až 500 před naším letopočtem známý filozof a matematik Pythagoras. V jeho filozofii hraje velkou roli matematika a tou se snaží také vysvětlit teoreticky nahodilý ráz života. Jako arché považuje apeiron, je to něco neomezeného, nehmotného, není to vzduch. (Hlavinka 2008, s. 36, 37) Osobně apeiron chápu jako živou energii. Podle Pythagora matematický řád dokáže vymezit neomezený apeiron. V podstatě tvoří smysl a harmonii. Harmonie je velice potřebná, tvoří vyváženost a spojuje nespojitelné. Například klid a pohyb, světlo a tmu, muž a ženy. (Hlavinka 2008, s. 36) Harmonie a je zde podobně vyložena jako princip jin a jang v Taoismu (více dále v textu). Pro Pythagora je také velice důležitá spravedlnost. V matematice její ideál vidí v číslech 2 krát 2, jelikož je to stejné stejným a to jako

správné vidí i v chování. Pythagoras žil ve městě Krotonu se svými přáteli ve filozoficko - náboženském společenství a patřili do něj i ženy. V tomto společenství bylo i část učení ezoterického, vycházejícího i ze staroegyptského učení. Pythagoras byl vegetarián a věřil v převtělování duší. (Hlavinka 2008, s. 37) V dnešní době se jeho odkaz podepsal na našem vnímání času, které je lineární a těžko se od něj odpoutáváme. Spravedlnost ve smyslu oko za oko vnímáme také díky Pythagorovi, jako logicky správné. Filozofie do doby Sokrata je tedy pevně spjatá s vědou jako takovou, nejsou zde definovány přesně všechny obory dnešní vědy, ale je to komplexní touha poznat svět z mnoha úhlů.

Sokrates představuje velkou změnu v dějinách Řecké filozofie, jelikož začíná pojednávat o filozofii jako samostatné disciplíně. Sokrates se narodil v Athénách v roce 469 před naším letopočtem.

Vyučil se sochařem jako jeho otec. Matka byla porodní bába. On sám tvrdil, že se snaží v lidech probouzet život po pravém poznání. Ve svém životě se snažil filozofii šířit a žít, proto vedl vášnivé rozhovory, ale filozofické myšlenky neseptal. O jeho filozofii víme tedy díky jeho žákovi Platónovi, který dialogy se Sokratem sepsal. Sokratovi dialogy směřovaly především k mladým lidem a to se mu vzápětí stalo osudným. V jeho učení jde o postupné přemýšlení víc a víc pod povrch věci, zásadou induktivní logiky. Dával lidem otázky, typu co je dobro a při odpovědi, která byla zopakováním určitého zažitého dobra, se snažil lidi motivovat k zamyšlení, zda tomu opravdu tak je. Jestli se opravdu jedná o dobro s nezištnými vedlejšími úmysly. Šlo mu o podnícení lidské mysli k hlubšímu a širšímu uvažování, které je ve prospěch jedince. (Hlavinka 2008, s. 43.)

Lze považovat i za jednoho z prvních učitelů. Považoval morálku a zvyklosti chování lidí za správnou věc, jelikož to ustanovili moudří lidé. Přesto byl nařknut z pohoršování mládeže a odsouzen k trestu smrti. Mohl uprchnout do vyhnanství, ale zůstal věrný svému přesvědčení a poslechl zákon. Věřil, že smrt duši nebere nic na její důležitosti. Sokrates mluvil i o své inspiraci k poznání. Byl jím nápis na bráně v Delfské věštírně, který zněl: "Poznej sebe sama". (Hlavinka 2008, s. 44) Sokrates založil několik škol a v jedné z nich, tzv. škole Kynické studovala i žákyně, filozofka Hipparchia z Maronel. (Hlavinka 2008, s. 45)

Světově zřejmě nejznámější u široké veřejnosti je filozof Platon. Narodil se v roce 427 před naším letopočtem v bohaté, dobře situované Athénské rodině. " Ve 20ti letech se stal žákem Sokrata a zůstal mu věrný až do smrti. " (Hlavinka 2008, s. 49) Podle Platóna je "filozofie výchovou ke ctnosti " (Hlavinka 2008, s. 54). Stejně jako jeho učitel se věnoval matematice a řídil se myšlenkou, že filozofie musí být živá, a proto je nejdůležitější rozhovor. Naštěstí pro nás dialogy se Sokratem sepsal. Platón se velice zabýval spravedlností a vztahem mezi jedincem a státem. Snažil se své ideje realizovat na Sicílii. Byly to však nevydařené pokusy, za které byl dokonce na čas prodán i do otroctví. Platón však o svých myšlenkách a postojích sepsal rozsáhlé dílo. Vrcholné dílo věnováno právě této problematice se nazývá Ústava a má 10 knih. V sedmé knize, věnované především vzdělání a vědě, je velice známý mýtus o jeskyni. (Hlavinka 2008, s.49)

Druhým neméně známým filozofem je Aristoteles. Narodil se v roce 384 před naším letopočtem v Makedonii jako syn královského lékaře. Byl žákem Platóna, ale jako jeden z mála filozofů se nevěnoval matematice, ale naopak ho velice zajímala

anatomie. Aristoteles se stal vychovatelem budoucího krále Alexandra makedonského a díky tomu měl možnost cestovat a studovat. (Hlavinka 2008, s. 63)

Z tohoto poznání zřejmě učinil i závěry, týkající se rozdělení lidstva na pasivní a aktivní. Ženské tělo shledával jako pasivní a méně kvalitní, jelikož muž představuje ten aktivní prvek, z čeho usoudil, že se jedná o tělo kvalitnější. Podle Aristotela je žena potřebná jen na to, aby se semeno, které do ní vložil muž "dopeklo". (Kalnická 2007, s. 9) Aristoteles je považován za zakladatele logiky. Byl sice žákem Platóna, ale jejich filozofie jsou značně rozdílné. Platón klade podstatu věcí samotných mimo tento svět, zatímco Aristoteles spatřuje podstatu věci v něm samotným.

Ojedinělou filozofkou je Hipparchia z Maróneie, která se narodila kolem 346 roku př. n. l. v aristokratické rodině. Je jednou z mála uvedených filozofek z antického Řecka. (Kalnická 2007, s. 19) O Řecku jsme zvyklí mluvit ve smyslu kolébky demokracie a tudíž v něm spatřujeme i zdánlivé ideály rovnosti, jež označení demokracie evokuje. Je však pravda, že se jednalo o úplně jiný pojem slova demokracie, než si jej vykládáme dnes. Společnost ve starověkém Řecku byla rozdělena do různých vrstev a svobodní občané byli jen příslušníci aristokratických rodin nebo museli prokázat vlastnictví značného majetku. Ženy měly společenskou situaci ještě obtížnější, jelikož nebyly brány jako svobodné. Dokonce i dům byl rozdělen na mužskou a ženskou část. Část domu určená ženám se nazývala gynaikon. Tato pravidla se vztahovala i k ženám z nevyšší postavených rodin. Ženy nemohly dělat téměř žádné právní úkony, byly v podřízeném stavu, ze kterého bylo velice těžké se vyvázat. Jednou z cest byla i "kariéra" kurtizány, která měla jiné možnosti, co se týče vzdělání, ale nebylo to lákavé z jiných důvodů. (Kalnická 2007, s. 18) Toto

povolání odsuzovala i Hipparchia z Maróneie, která se filozofkou stala poměrně komickou náhodou a samozřejmě i svojí povahou a inteligencí. Měla mladšího bratra Metrokla a ten byl velice stydlivý. V Athénách navštěvoval Kýniskou školu u filozofa Krata. Jelikož fazole byly považovány za jídlo filozofů, tak je i Metroklas měl ve svém jídelníčku. Ono jídlo bylo příčinou ostudy ve třídě, kterou Metroklas velice těžce nesl. Zavřel se doma v pokoji a řekl, že za svůj neslušný projev ve třídě se potrestá hladem až k smrti. Naštěstí jeho učiteli Kratovi na jeho žákovi záleželo a tak přišel k němu domů a vysvětlil mu, že je to přirozená lidská věc a že se nic neděje. Díky tomu se Hipparchia s Kratem seznámila a rozhodla se, že se za něj provdá. Byl sice dvakrát tak starý jako ona, ale v jejích 20 letech jí imponovala jeho moudrost natolik, že při nevoli rodičů se rozhodla podobně jako její bratr. Bud' se za něj provdá, nebo spáchá sebevraždu. Nebylo zvykem, aby si žena vybírala sama svého manžela a už vůbec ne, aby se neprovdala za muže obdobného postavení. Kýnická filozofie vyznávala velice přírodní život. Vlastnili pouze nejnútnejší potřeby a i přes to se Hipparchia za Krata vdala a proslavila se na poli filozofie. Je to však jeden ze zárných případů, kdy se ženě podařilo prosadit si svůj cíl. (Kalnická 2007, s. 19, 20) Už v antickém Řecku panoval patriarchát, který rezolutně určoval postavení žen ve společnosti. Razantní předěl mezi starověkou filozofií nastává po rozpadu Západořímské říše roku 476 našeho letopočtu, kdy se začalo jako dominantní myšlenkový směr prosazovat křesťanství. Hlavní osobou se stal Ježíš, jakožto jediný syn boží, který kázal učení ve víru v jednoho boha. Ve svých kázáních přináší i odpovědi na otázky co přichází po životě. Víra zde poukazuje na i velkou hrozbu, jelikož pokud člověk nevěří, nebude moci být po smrti v nebi a jeho hříchy mu nebudou odpuštěny.

Křesťanská víra³ je v naší zemi aktuálně nejzastoupenější víra. V oblasti Evropy má velice dlouhou tradici. Tudíž i na náš život má největší vliv, ať už pocházíme z věřící rodiny nebo ne. Křesťanství je do určité míry spjato s naší kulturou, morálkou a tím i s naší výchovou, hodnotami i s námi samotnými. Největší rozdíl v křesťanství oproti filozofii Řecka, potažmo i Říma je v jeho důrazu na víru, místo mysli člověka. Podobnost s Mytologií spatřuji v tom, že i křesťanství vykládá počátek světa a lidí na příběhu, kterým osvětluje lidem příčiny pozemského života. Aby měl správný křesťan zaručenou přízeň boha, nemusí přinášet oběti, jak tomu bylo ve Starověkém Řecku při uplácení bohů, ale musí věřit v Boha a chovat se dle pravidel desatera⁴. Pokud však pochybí, nezbyvá mu nic jiného, než se kát a modlit, aby si opět boha v podstatě přiklonil, jako starověcí řeckové svými oběťmi. Pro nás je ale zásadní myšlenka v křesťanství morálka a idea svaté rodiny. Vznešená matka, Pana Maria a moudrý otec Josef. Samozřejmě, že se během dlouhé doby trvání, dnes již více jak 1 500let, křesťanství změnilo. Určité hodnoty však zůstaly téměř neměnné a formovaly mnoho generací.

Jednotná víra společnost velice dobře tmelí a proto se jí každý panovník snažil udržet a upravit k obrazu svému. Křesťanství mělo ve svém základu vždy nejen Ježíše, ale i jeho rodinu. Matka Maria je označována jako pana, aby její početí bylo "čisté" a posvátné. Otec Josef je brán jako ochránce rodiny. Křesťanství má mnoho svatých a významných postav minulosti, já se však zastavím zejména u svaté rodiny a prvních

lidí, Adama a Evy, kterými je vysvětlován lidský počátek i úděl. Křesťanská víra není

³ Křesťanská víra - "Křesťané věří, že Ježíš Kristus je spasitel (tedy ten, kdo nás zachraňuje z moci zla pro Boha), že tento Ježíš je synem Božím, který těm, kdo v něho uvěřili, dává svého svatého Ducha a účast na svém životě." (OPATRŇÝ .2001)

⁴ Desatero považují křesťané i židé za přikázání od Boha, které udává správný směr jejich chování.

jen čistou filozofií. Významnou složkou v ní je i morální řád, výchovný a v některých dobách i politický aspekt. Víra vyžadovala poslušnost a důvěru. Do jaké míry byla víra spjatá se státní mocí záleželo na společenském uspořádání, které se během historie značně měnilo. Jisté však je to, že křesťanská víra má své hluboké stopy i v dnešním životě. Od útlého dětství se k nám dostává formou výchovy, kde se nepřímo objevuje v pohádkách a především ve svátcích a tradicích během roku, které jsou oslavou významných událostí v křesťanské historii. Většina společnosti slaví Vánoce⁵, i přesto že nejsou věřící a stejně tak i Velikonoce⁶. Morální princip křesťanství se však ve výchově dotkl snad každého z nás, ať už přímo v rodině, či ve školním prostředí.

Gendrové rozdělení společnosti je určitý sociologický, historicky podmíněný konstrukt. (ČESKÁ ASOCIACE VZDĚLÁVACÍCH INSTITUCÍ 2014) V našem prostředí měla křesťanská víra dominantní roli při utváření sociokulturních a morálních hodnot.

Můžeme konstatovat, že i přes přínos feminismu⁷ je žena brána „klasicky“ především jako matka a pečující osoba v životě. Jak však na každém zvlášť, jak tento úděl chápe, jelikož z biologické podstaty možnosti porodit dítě, která přísluší jen ženám, se ženské pokolení jen tak nevyváže. Každá mince má však dvě strany a proto není jednoznačné, zda je to pro ženy mínus nebo plus v jejich životě. Je to daný rozdíl lidstva z biologické podstaty lidí. Jak už nás historie v mnoha případech poučila, nikdy není dobré prosazovat jakýkoliv radikální názor. Proto není ani vhodné z biologické podstaty vyvozovat ukvapené závěry a tvořit tak nerovné podmínky ve společenském a

kulturním životě lidí. Právě tak tomu, ale bohužel často v historii bylo a to zejména na

⁵ Vánoce jsou oslavou narození Ježíše Krista.

⁶ Velikonoce jsou nejdůležitější křesťanský svátek a slaví se zmrtnýchvstání Ježíše Krista.

⁷ Feminismus je myšlenkový směr, odvíjející se v mnoho odvětví jako projev nápravy rovnosti práva žen, pokud je někde obava o jejich utlačování, nerovnoprávnosti.

úkor žen. Z údělu péče o dítě, která je v nejtětlejším věku dítěte primárně jen ženskou záležitostí se vyvodily i další „nutnosti“ v životě žen, které determinovaly jejich možnosti a postavení ve společnosti.

Vždy jsou naše možnosti podmíněné značně společností a to zejména jejím systémem a vyspělostí. V naší společnosti se ve výchově dětí často měří dvojím metrem a tím je podporována myšlenka klidné, hodné dívky, který je odkazem na panu Marii⁸ a větší tolerance průbojnosti chlapců, jakožto odvážných hrdinů, kteří si mohou dovolit jít více do rizika. Ježíš Kristus⁹ do něj šel a přesto, že dopadl jak dopadl, je na něj samozřejmě nahlíženo jako na hrdinu. Žena by z podstaty matky ochránkyně většinou nic takového neudělala, jelikož má srdci především blaho svých potomků.

I když křesťanská víra vydržela přes mnohá století, nebyla vždy stejně důležitá. Obvykle se při velkých sociálních a zároveň i politických změnách pohled na víru měnil a docházelo i k velkým odklonům od ní.

Jedním z velice výrazných odklonů představuje známý filozof Friedrich Nietzsche, který se narodil v době průmyslové revoluce¹⁰. Jeho filozofické myšlenky byly radikálně nekřesťanské. Zřejmě nejznámější a nejmystičtější výrok tohoto filozofa je "Bůh je mrtev" (Petříček 1997, s. 151) Znamená to popření ideálního světa a hodnot mimo tento svět. Nietzsche kritizuje ve svých dílech nejen Křesťanství, ale i filozofický směr racionalismus.¹¹ Během 20. století prošel svět obrovskými změnami.

8 Maria je považována za pannu a zároveň matku Ježíše Krista.

9 Ježíš Kristus se jediný přímý syn Boží, ústřední postava křesťanství.

10 Průmyslová revoluce se datuje od 18. do 19. století, které představovalo velkou změnu v zemědělství, výrobě, dopravě, a jiných odvětví, které ovlivnily celou společnost.

11 Racionalismus je myšlenkový směr, kde je kladen důraz na rozumovou stránku poznání.

Předcházející průmyslová revoluce 18. a 19. století a stěžejní mezníky v historii 20. století byly především 2 světové války, které po sobě zanechaly obrovskou spoušť v životě téměř všech lidí. Vzniklo tím pochopitelně i určité prázdno a nejistota, která byla potřeba něčím utišit, zaplnit. I to podpořilo křesťanskou víru v lidech, která byla na druhé straně v nesnadné situaci za dob komunismu. V historii jsme se již mnohokrát přesvědčili, že zdánlivě sebelepší "úmysl" v radikálním provedení nepřináší příliš dobrého. V dnešní době je větší svoboda myšlení i vyznání a každý si může vybrat tu "svou víru, filozofii".

Největší překážkou ve výběru se stává hlavní "filozofie" dnešní doby, neboli způsob kladení významu na hodnoty. Jelikož velkou roli hraje v našem životě adorace¹² výkonu. (Hogenová 2013) Náš život se tím zrychluje, naplňuje a tím se ztrácí tolik potřebný čas, k poznání sama sebe a k možnosti onoho výběru. Tím pádem se nám nepodaří, jak je pojednáno v fenomenologii¹³, žít z vlastního pramene, podstaty.

1.2 Princip duality

Harmonie je stav věcí či pocitů, při kterých máme pozitivní dojem toho, že je vše tak, jak to má být. K harmonii vedlo více filozofických či psychologických směrů. My samotní k ní také podvědomě tíhneme, avšak harmonie byla stěžejní pro celou čínskou filozofii.

V čínském taoismu nalezneme jednu z jejich hlavních definic v principu jin a jang. Jedná se o princip duality, dvou protikladných sil, které nejsou, i když se tak

¹² Adorace něčeho, vážit si něčeho až na hranici uctívání. Adorace výkonu, je přidělení nejvyšší důležitosti k výkonu člověka. Výkon se stává nejdůležitější v našem životě.

¹³ Fenomenologie je filozofický směr, který se zabývá jevy. Za nejdůležitější považuje to jak se nám věci sami o sobě ukazují. Nezkoumají obsahy věcí, ale jevy.

mohou jevit, úplně stoprocentně rozdílné. Každá z nich, má něco z té druhé v sobě. Vzniká mezi nimi pnutí, které vytváří harmonii. Bez toho pnutí, by byla možná úplná rozdílnost a to by nemohlo fungovat v harmonii přírody. Podle taoismu jsou tyto dvě protikladné síly obsažené v každém živém i neživém organismu na zemi. Na lidskou společnost jsou pojmy jin a jang přeneseny ve smyslu, že jin je ženská energie a jang mužská. Jin a jang jsou na sobě závislé, vzájemně se doplňují, jin má část jang a obráceně, v důsledku toho mohou ženy a muži tvořit harmonii.

Harmonii a tvořivou sílu má v sobě každý člověk podle taoismu díky "dvousložkové" duši. Naše duše je složena z část jin a z části jang. Tyto části se po smrti člověka rozdělí. Jang část odpovídá tzv. mužské části duše, zvané animus a jin je ženská část, tzv. anima. Mužská část duše stoupá po smrti do nebe a ženská část duše se vrací zpět k zemi. (Jung 2004, s. 56) "Jin a jang jsou dvě protikladné energie, projevy nebe a země, jejichž kolísání a vzájemné působení umožňuje vznik pěti živlů a deseti tisíc věcí." (HEMENWAY 2007, s. 56) Je to tedy tvořivá síla života, která zapříčiňuje vznik všeho na světě, tudíž celého světa jak jej známe.

1.1.3 Psychologický pohled

S rozvíjející se společností se postupně zesložituje i její systém a nároky na jedince vzrůstají. Život je složitější, rychlejší a víra se postupně vytrácí z každodenního života a stává se nedostačující. Člověk je pod tíží mnoha rolí, které ve společnosti svým postavením zastává a někdy je těžké se v toku událostí neztratit. O to těžší je, jak už víme z filozofie, poznat sám sebe a vyznat se v sobě samém. Právě z filozofie se postupem času vydělila psychologie. Základ psychologie není jen ve filozofii, ale také v medicíně. Tyto dva obory samostatně studují to, co psychologie

propojila. Jako věda byla definována až během druhé poloviny 19. století. Studuje nejen duševní část člověka, ale i biologickou, tedy fyzickou část. Hledá vzájemné vztahy a možnosti těchto "součástí" osobnosti, ovlivňující náš život. Psychologie se snaží prozkoumat tyto vzájemně propojené části osobnosti za účelem zkvalitnění lidského života. Pomohla nám objasnit lidskou percepci, kognitivní funkce, vývoj osobnosti, lidské emoce a mnoho jiných důležitých součástí lidské osobnosti a také její interpersonální vztahy. Ty jsou stěžejní součástí mé práce.

Primární účel psychologie je býti nápomocnou pro život lidí, ale bohužel i tato věda je zneužitelná a zneužívaná. Tak tomu je především v marketingu. Obecně lze využít téměř kdekoliv a prostřednictvím masmédií je dopad tohoto zneužívání velice účinný. O tomto problému se zmíním v praktické části práce.

Z psychologického pohledu na téma animus a anima je důležité objasnit, jak tuto problematiku tato věda vnímá. Psychologie je nepostradatelný zdroj informací o lidských bytostech, na základě těchto informací se snaží i predikovat určité možnosti lidského chování. Například objasnění davové psychózy nebo principy v oblasti socializace jedince a kritická období v nich obsažená. Patří sem například nutnost seznámení dítěte s lidskou řečí do 4. roku života. V případě, že se tak nestane, není už možné proces socializace jedince do společnosti zcela naplnit. V první řadě však současný přístup psychologie považuje jedince za individuální bytost s individuálními potřebami, které se mohou do určité míry shodovat s určitou normou, nikdy ne však zcela.

Tento individuální přístup vychází vždy z některého historicky rozvíjeného

přístupu psychologie. Snahy o nalezení "správných" přístupů k prozkoumání psychické složky člověka se v historii lišily a dodnes nejsou tyto přístupy zcela propojeny. Hlavní směry v psychologii jsou behaviorální přístup, tvarová psychologie, biologická psychologie, analytická psychologie a fenomenologická psychologie.

Zřejmě nejznámějším psychologem se díky svému kontroverznímu přístupu stal Sigmund Freud. Byl to český lékař, neurolog a pokládá se za zakladatele tzv. psychoanalýzy. Začal se zabývat nevědomou stránkou lidské psychiky a za stěžejní motivaci našich činů označil libido. Definoval i tzv. Oidipovský komplex, kterým vysvětluje vztah mezi matkou, synem a otcem. Podle Freuda nás vztahy z dětství tvarují natolik, že mají významnou roli i v pozdějším partnerském životě. Sexuální podtext spatřoval jako nejhlavnější "motor" lidské psychiky. Hysterii například přisuzoval hlavní původ v sexuálním konfliktu. S touto myšlenkou souhlasil i psycholog Carl Gustav Jung. Ten nespatořoval však sexuální konflikt jako jediné východisko hysterie. (Agnel 2009, s. 19)

Carl Gustav Jung byl o 19let mladší než Freud, byl Freudovým žákem a později také i kolegou. Oba spatřovali důležitost v technice psychoanalýzy, avšak Jung se časem od některých teorií odvrátil. Jako hlavní rozdíl mezi výkladem Freuda a Junga k tématu muže a ženy, spatřuji, že Freud kladl největší význam ovlivnění naší představy o opačném pohlaví do rodinného prostředí, zatím co Jung pracoval s myšlenkou archetypu, vyplývajícího nejen z rodinného prostředí, ale z kolektivního nevědomí společnosti. Dokonce užil přímo slova animus a anima pro dvě složky duše. Animus má zpodobňovat mužskou stránku ženské duše a anima zase ženskou stránku v duši muže. Je to nevidomý obraz o opačném pohlaví, který značně ovlivňuje současný

archetyp¹⁴.

"Ve vědomé realitě se tento protiklad projevuje konfliktní situací, a to i když je vědomý vztah obou partnerů harmonický." (Agnel 2009, s. 38)

I když byl vliv psychoanalytického přístupu dominantní, vznikl v téže době i fenomenologický přístup. Jeho zakladatelem se stal Ludwig Binswanger, který byl spolupracovníkem Freuda. Odklonil se však od psychoanalýzy a položil základy existencionální analýzy, tzv. Daseinsanalýzy¹⁵. Navázal přímo na odkaz fenomenologické filozofie Martina Heideggera a jeho pojem dasein, kterým označuje "pobyt". Myšleno jako okamžik lidského života. Dasein analýzy se snaží pacientům pomoci nalézt naplnění v jejich životě. Tato technika má pacientovi přinést lepší poznání sebe i svých možností a tím podpořit kvalitnější a smysluplnější prožití života.

Psychologie se tedy snaží o porozumění lidské psychice a aplikování tohoto poznání ku prospěchu jedince a k předcházení psychickým problémům. Z pedagogického hlediska je psychologické vzdělání na určité úrovni nepostradatelným vybavením každého pedagoga v jakémkoliv odvětví.

1.1.4 Sociologický pohled

Pokud můžeme konstatovat, že se psychologie zabývá psychikou a chováním především jednotlivce, tak sociologie se zabývá chováním společnosti, respektive chováním lidí, kteří jí řídí a těch kteří jsou její součástí. V psychologii lze za základní kámen považovat lidskou bytost jako určitý, do jisté míry originální, systém prožívání.

14 Archetyp je všeobecně uznávaný vzor vytvořený sociokulturním konstruktem, ke kterému jsme okolím částečně formováni.

15 Daseinsanalýza je směr psychoterapie. Její základní myšlenka je pomoci člověku naplnit jeho bytí.

Sociologie nahlíží na společnost jako celek, který je kulturně a místně determinován a zkoumá vnitřní systém společnosti i systém mezi jednotlivými společnostmi navzájem. Jedince lze považovat za základní součást společnosti. Sociologie jde v podstatě psychologii naproti opačnou cestou - od celku k jedinci. Sociologie se s psychologií doplňují v komplexním „umístěním“ člověka v jeho životě. Každý z oborů podává výpověď o lidském životě z jiné perspektivy. Oběma však jde o poznání života lidí a o možnost jeho zkvalitnění v širším měřítku. Ať už je to předcházení nepříjemných a krizových situací, či podání vysvětlení v daném okamžiku. Jako první užil pojem sociologie, filozof Auguste Comte v první polovině 19. století. Comte pojal sociologii jako vědu o společnosti. Ve stejné době se tímto tématem zabývá i Herbert Spencer a Karel Marx. Herbert Spencer spatřuje podobnost společnosti a biologického organismu. S důrazem své práce na současný stav společnosti bych uvedla ráda myšlenky českého sociologa prof. PhDr. Jana Kellera CSc.

Profesor Jan Keller je aktivní sociolog dnešní doby a přednáší mimo jiné na Masarykově univerzitě v Brně. Mě osobně zaujal svým lidským vystupováním a mírou souvislostí, kterou je posluchači schopen během přednášky nabídnout. Netvrdí, že je pouze jeden správný názor či pohled na věc, ba dokonce uvádí na historických omylech sociologie, že tato věda nepředpovídá vývoj společnosti. (Keller 2013) Přináší širší a celistvější pohled na věc. Díky němu se můžeme dobrat i spojitostí, které jsou z užšího či jiného pohledu méně zřetelné až přehlédnutelné. Díky poznatkům z řešení sociologických problémů v historii se můžeme lépe zorientovat v dnešní společnosti. Ve zdánlivém přísunu mnoha informací se nám může zdát, že masmédia poskytují informací dostatek. Tento dojem dostatku informací nás však může i mást, jelikož díky

němu přestaneme mít pocit po jejich vyhledávání a spokojíme se s těmi předkládanými. Bohužel je v naší společnosti velice ceněná hodnota peněz a i ty, mohou ovlivňovat naše úsudky. V přednáškách, převážně formou videa, pana prof. Kellera mě velice zaujala otázka placení státních vysokých škol. Sama jsem tuto myšlenku odsuzovala, ale jako primární problém jsem spatřovala prohloubení nerovnosti v možnostech studia všech občanů. Širší pohled na věc mi představil prof. Keller, když vysvětlil celkový systém toku peněz do škol a teoretickou změnu v jejich vedení. Souhlasím s názorem, že univerzita není firma. Kdyby jí byla, bylo by to proti vzdělání samotnému, jelikož by nešlo o vzdělání, ale o prosperitu jistých odvětví a tím by se úhel vzdělání mohl razantně zúžit a zdeformovat. To že není možné informace podávat kompletní v podstatě víme, ale zapomínáme na to. Bohužel na to někdy zapomínají i učitelé a potom nevědomky šíří při nejlepším polopravdy. Sociologie se zabývá spojitostmi různých proměnných ve společnosti a tím těmto omylům může předejít. Reálný případ z mého středoškolského vzdělání je tento. V hodině společenských věd jsme se dozvěděli, že Řekové mají neúměrné sociální dávky a že díky nim se dostali do tak tíživé situace. Například důchody jsou 3krát vyšší než u nás. Ano, všichni jsme si ve třídě pomysleli, že to snad není možné. Učitel však nedodal, že tyto důchody pobírá snad jen padesát procent důchodců a počítá se s tím, že muži živí své ženy a část rodiny. U nás pobírá starobní důchod více jak 90 procent důchodců. Nedostatek a jednostrannost informací může vést k mystifikaci. Tomu by se měl každý, zejména pedagog snažit vyhnout.

Sociologie je také velice dobrý zdroj informací o společenských možnostech mužů a žen v historii. Díky tomu lze i lépe pochopit různé problémy v jejich soužití.

Například ve společnosti, nebo alespoň v mém okolí, co je mi známo, převládá názor, že o domácnost se stará žena. Domácí práce jsou brány jako ženské práce. Bylo tomu tak v dobách, kdy ženy do práce nechodily a jejich práce byla opravdu péče o domácnost. Tato doba není již aktuální, ženy chodí do práce jako muži, přesto jim většinou tyto práce zůstaly. Pokud prosazují změnu, jsou označeny jako feministky. Nepochybně je to projev feminismu, ale do jisté míry oprávněného. Na feminismus se však stále nahlíží podezřívavě a to mnoho žen odradí od prosazování změn. Kulturně a historicky zažitá zvyklosti se nemohou změnit ze dne na den. Jedná se i o sociální konstrukty charakteru žen i mužů. Nehodnotím jejich oprávněnost či pravdivost, pouze se pokusím v další kapitole na malířských dílech představit, jak dlouhou tradici některé naše představy o muži a ženě mají a mít zřejmě budou.

1.3 Animus a Anima v malířské historii výtvarného umění

V návaznosti na předchozí části práce, kde jsem se snažila zachytit určité stěžejní principy a charakteristiky lidské společnosti se pokusím lépe vyložit osobní pohled na téma animus a anima v dějinách výtvarné kultury, v oblasti malířství. Výtvarný projev a jeho význam, funkce a obsah se samozřejmě měnil s dobou. Snažím se ctít myšlenku z knihy Příběh umění od autora Ernst Hans Joseph Gombricha, který se čtenáři snaží vysvětlit, že při nahlížení na umění z určité doby, bychom měli brát v potaz pohled současné společnosti oné doby vzniku díla. Jelikož význam mnoha věcí se dnes může značně lišit. Mohlo by lehce dojít k mylnému výkladu významu díla. (GOMBRICH 1992). Na tuto zásadu musíme pamatovat i v tak pro nás přirozeném tématu, jako je lidská postava, lidská bytost. Do dnes je toto téma aktuální a bude

tomu tak zřejmě i v budoucnu, jelikož člověk má přirozené sklony k antropocentrismu¹⁶.

Pokusím se tedy vyložit užití tématu animus a anima v historii malířského umění. Zvolila jsem si přístup, který "chápe umění jako historický fenomén a společenský jev". (Bláha 2012, s. 15) V práci se snažím zachytit vývoj tématu a proto zachovávám chronologický ráz v jednotlivých kapitolách. Přímo chronologický výčet dějin malířské tvorby na dané téma, by nepřinášel tížený výsledek. Pro vystihnutí podstaty jsem tuto část malířské historie rozdělila do dvou klíčových okruhů, které se dále dělí. Do souvislostí se dostávají období, která na sebe chronologicky přímo nenavazují, přestože si jsou obsahově a věcně podobné. V podkapitolách je zachována, pokud je to možné a odpovídající, časová posloupnost. Jelikož se moje práce zabývá jen částí výtvarné tvorby, která je dána tématem, nejedná se tedy o dějiny výtvarné kultury. Jde o zmapování tématu v malířské historii až po současnost a to o taková díla, která přímo souvisí se společností, tady s námi. Malířské umění se z dnešního života široké veřejnosti vytrácí, přestože některá jeho díla mají vliv na nás, na naše smýšlení do dnes. Ať už je to utvrzování se v archetypech, nesčítelným zobrazení téhož, například téma madony, či podoby Krista. Dalším kritériem, pro rozdělení vývoje tématu v malířské tvorbě je forma zpracování, vizuální stránka díla. Z historie malířské tvorby jsou vybrána díla co především obsahově souvisí s tématem a seřazená jsou podle obsahové i vizuální souvztažnosti.

Dělení malířské historie na téma animus a anima v prvních dvou kapitolách je pod názvem Reprezentativní ztvárnění a Realistické ztvárnění. Dále jsou kapitoly detailněji popsány.

¹⁶ Antropocentrismus je lidská vlastnost, která člověka nutí vše stahovat směrem k sobě, jako k centru dění.

1.3.1 Reprezentativní ztvárnění

Prvním zásadním okruhem v nahlížení na malířskou tvorbu napříč historií jsem nazvala reprezentativní zobrazení. Mělo by to vystihovat myšlenku, která je dílům v této kapitole uvedených, společná. Jedná se opravdu o určitou reprezentaci, demonstraci objektu, která je účelem, pro který bylo dílo vytvořeno. Důvod zobrazení se částečně liší a proto jsou užity ještě další podkapitoly.

1.3.1.1 Symbolické zobrazení

V symbolickém zobrazení nejsou primární portrétní rysy postavy, ve smyslu zachycení osobní specifičnosti jedince. Jde o zobrazení osoby jako znaku, který je dobře pochopitelný širokou veřejností. Zobrazená osoba slouží tedy opravdu jako znak, který je nositelem určité hodnoty, například společenského postavení. Osoba zobrazuje ideu. Symbolické zobrazení figury můžeme nalézt už v nejstarších dobách lidského osídlení.

Velice výrazná symbolická forma zobrazení lidské postavy se užívala ve starověkém Egyptě. Historii starověkého Egypta datujeme přibližně od 5. tisíciletí př. n. l. až do 3. st. př. n. l.. Během této dlouhé doby se samozřejmě i umění vyvíjelo, nikdy se však nepopřelo zcela symbolické zobrazení postav, které podléhalo kánonu a hierarchii. Umění bylo v úzké spojitosti s vírou a filozofií Egypta. Kánon určoval zobrazení těla tak, aby bylo co nejzřetelněji a nejvýstižněji zobrazené. Jelikož malba byla plošná, rozdělili zobrazení částí těla na části z en face a části z profilu. Hlava byla namalovaná z profilu, z něj je tvarový charakter nejvýraznější, ale oko by zde správně podléhalo optické zkratce, což by nesplňovalo požadavky a tak bylo zobrazováno z anfasu. Stejně tomu bylo s rameny postavy a zbytek postavy byl opět z profilu.

Specifické rysy nebyly zobrazovány ani u králů, vždy to byl mladý a udatný muž, jak ke kultu krále patřilo. Výraznější změnu v umění přinesl až Achnaton, manžel známé Nefertiti, díky náboženské reformě, kterou po otci ještě prohloubil. (TILMAN 2002) Tyto změny týkající se odklonu od kánonu opět zanikly spolu s jeho vládou. Vládl ve 14. století př. n. l. V umění se projevil částečný odklon od kánonu, například faraón Achnaton byl zobrazován dohromady se svou rodinou, měl výrazné boky a vyklenuté břicho a dcery měly protáhlejší tvar lebky. Na tyto atypické znaky se nahlíží buď jako na záměrné zvláštnosti, aby se faraón odlišil od běžných lidí, nebo dle druhého názoru, že změny jsou v důsledku degenerativních změn v rodině. Názory nejsou jednotné a jasné.

Nejdůležitější však z pohledu tématu zobrazení muže a ženy je přítomnost striktního kánonu, který je i dokladem uspořádání společnosti. Nejvýše byl vládce - faraon, dále jeho rodina. Tvořili vládnoucí vrstvu. Lidé si nebyli ze společenského hlediska rovni. Egyptské umění ovlivnilo i umění Mionské kultury na území dnešní Kréty. Datujeme je do období mezi lety 2 700 př. n. l. až 1450 př. n. l., kdy se dostali pod nadvládu Mykénské kultury. Na obrázku č. 4 můžeme vidět podobné znaky v znázornění obličejů tří dvorních dam. Je to především užití profilového znázornění a oka z anfasu. Stejně tomu je i s absencí osobních rysů, jde o ideu dvorních dam s minimálními rozdíly, všechny jsou obdobně krásné. Jde o rozlišení postavy, jako postavy zaujímající určitou pozici ve společnosti. Myšlenkově si je podobné Egyptské umění s Mionským v tvoření zobrazovacích prototypů postav. Tuto myšlenku mělo i umění raného křesťanství, které postupně zaujímá hlavní roli po pádu Západořímské říše roku 476. Křesťanství se formovalo již od 1. století n. l. a postupem času sílilo a

formovalo se až do dnešních dnů, kdy je křesťanská víra neustále převažující vírou Evropy, ale není už tak těsně spjatá s politickou situací země.

Z uměleckého hlediska se křesťanství snažilo unifikovat ústřední postavy své víry tak, aby byly vždy rozpoznatelné. Výzdoba bazilik byla tedy pod přísným dítětem ve zobrazení, obdobně jako tomu bylo ve starověkém Egyptě. Forma se však lišila a mohlo by se nám to jevit jako úpadek, oproti předcházejícímu realistickému zobrazení antického období, ale není tomu tak. Zde je důležitý rozdílný účel tvorby. Nešlo jen o realistické ztvárnění Ježíše Krista, ale i o ilustraci jeho příběhu, který měl být nápomocný k šíření této víry. Z tohoto důvodu se abstrahovaly nadbytečné, realistické detaily. Předěšlo se tím rozdílnému zobrazení, které by mohlo mást věřící.

K čistější formě zobrazení se dospělo postupně a můžeme jej vidět na obrázku č. 5 a 6. V 2. st. n. l. se umění ještě odkazovalo k antickým tradicím. Obrázek č. 6 již představuje čistší formu křesťanského umění z období 5. století, nejedná se přímo o malbu, ale o mozaiku, která byla v této době nejvíce užívána. V mozaice je přímo nutné zjednodušení a tak se i díky této technice v budoucnu malba křesťanských výjevů zjednodušila. Důležité však je, že až z těchto dob pramení vývoj symbolu Ježíše, jakožto dobrého pastýře, ochránce. Také i symbol panny Marie, jakožto Madony, královny nebes. Tyto symboly mužského a ženského principu se proluly i s životem běžné společnosti. Pramení z nich nejedna domněnka, že muži jsou stateční, moudří a ženy jsou klidné, cnostné a poslušné. Tento kult muže a ženy můžeme pozorovat v celém středověku v období tzv. románském a gotickém a dále v historii, směrem k dnešku, ne však v tak silné pozici jako tomu bylo v románském a gotickém období.

Umění je neustále spjato s vírou, jen se mění ztvárnění podle požadavků módy.

Madona v gotickém slohu je zobrazena jako současná žena. Románský a gotický styl malby se liší především propracováním. S vyspělostí techniky tvorby a se změnami ve společnosti souvisí i umění. Novinkou v umění je deskový obraz, který dovoluje jiné výtvarné pojednání než technika fresky a ilustrace rukopisů. Společné však zůstává smysl zobrazení. V gotickém slohu se postupně začínají objevovat výjimky v symbolickém zobrazení a začíná se do popředí dostávat lidská podoba.

K této výjimce patří Mistr Theodorik¹⁷, kde už lze uvažovat o snaze zachycení osobních rysů. Není to však zdaleka tak důležité, jako tomu bylo v dalším slohovém období, které následovalo, v renezanzi.

K symbolickému zobrazení z důvodů reprezentace se v naší historii výrazně uchýlil tzv. socialistický realismus. Nevytvářel symbol vůdce, ten měl své konkrétní rysy, ale vytvořil symbol dělníka a dělnice. Jejich zobrazení mělo také určité pravidla, i když v systému zobrazení bylo více proměnných v zobrazení, než v kánonu starověkého Egypta. Mělo však také úzkou vazbu na politické myšlení doby, které do umění zasahovalo natolik, že vytvořilo unifikovaný výjev dobře rozpoznatelných dělníků. I socialistický realismus vytvářel ideu symbolu, stejně tak jako jiná období uvedená v této kapitole. Socialistický realismus v našich zemích datujeme od roku 1948 a to je zhruba o 2500 let později, než ukázky z Egyptského umění a přesto mají určitou složku významu podobnou. Každý sice budoval jiný kult, obě etapy lidské existence však v sobě měly druh odosobněné symboliky. Na obr. č. 10 je jedno z významných děl socialistického realismu, je to detail z Olomouckého orloje, který výtvarně pojednal umělec Karel Svolský, za pomoci své ženy, sochařky Marie Svolské. Orloj je zpracován formou mozaiky. Dnes se vytváří symbol ženy a muže ne

¹⁷ Mistr Theodorik významný malíř, neznámého původu, pracující v Čechách ve 14. století.

na malířských plátnech, ale na stránkách časopisů. Jsou to sice fotografie, ale fotograf si díky grafickým programům v počítači s fotkou "hraje" natolik, že jí skoro vytváří jako malíř. Z realistické fotky, se pod jeho rukama stává opět určitý druh symbolu a to symbolu krásy, vypadajíc na první pohled reálně, ale opak je pravdou. V symbolickém smyslu vyjádření, jak jsem zde uvedla, se tvorba v rozpětí přes dvě tisíciletí snaží zachytit ideu světa mužů a žen, která je z naší perspektivy nedosažitelná. Ve filozofii i by se dalo říci, že je nám předkládána transcending idea, je až za naším horizontem osobního poznání.

1.3.1.3 Symbolicky realistické zobrazení

Obrazy znázorňují určitý druh symbolu, který je hlavním motivem obrazu. Pojednání obrazu je vždy dobově specifické. Většinou se jedná o téma opakující se napříč historií. Akt zobrazený na obraze tedy lze označit za určitý symbol. Je jím například symbol Madony, Ježíše, velké množství svatých, které lépe rozlišujeme díky jejich atributům, dále je to symbol Venuše, Salome a jiných postav z historie. Jejich symbolické pojednání v sobě obsahuje vždy nějaký archetyp vnímání muže, nebo ženy. Společné jím však není jen symbolický patos, ale i snaha o realistické znázornění v dané době. Obrazy podléhají dobové módě i myšlení. Díky tomu se nám v historii malířství zachovala plejáda obrazů na stejné téma s rozdílným pojednáním, ze kterého můžeme ledacos usoudit o charakteru doby. Většinou se jedná o konkrétní osoby, které na sebe v obraze berou roli daného symbolu. Podle jejich významnosti i náhody, se nám dochovala zmínka, o koho přesně se jedná, nebo se staly anonymními osobami. V historii času se ztratilo jejich jméno i životní příběh, důkaz jejich existence je však ztvárněn v obraze. Není to jejich osobnost, je to pouze jejich tělo, které

ztvárňuje požadovaný symbol. Oproti čistě symbolickému zobrazení, se v symbolicky realistickém zobrazení malíř snaží jedinečným způsobem, zachytit obecnou "pravdu", příběh, událost. Nekopíruje však obraz z historie, ale tvoří svou ideu symbolu, kde je realistické pojednání formy jednou z podmínek.

S ohledem na téma práce jsem jako ukázky zvolila téma Venuše, jeden z hlavních symbolů znázorňujících ženu, animu v umění. Období ztvárnění jsem vybrala od renesance přes baroko, klasicismus a akademismus. O kráse na přelo 15 a 16. století a v knize Dějiny krásy vyjadřuje Umberto Eco takto: "V 15. století byla krása pod vlivem různých, i když konvergentních faktorů - objevu perspektivy v Itálii, rozšíření malířských technik ve Flandrech, vlivu novoplatonismu na svobodné umění, mystického klimatu podněcovaného Savonarolou - pojmána dvěma, dnes již zdánlivě protichůdnými způsoby, které se však tehdejší lidem naopak zdály v souladu. Krása je vnímána jednak jako napodobování přírody podle vědecky ověřených pravidel, jednak jako kontempace nadpřirozeného stupně dokonalosti, zrakem nepostižitelného, neboť na tomto světě není plně realizován." (Umberto 2005, s. 175) Kráse je tedy zjednodušeně řečeno viděna v tom, když se reálný svět z idealizuje a opět je tu podobnost s první - symbolickou kapitolou. Zde však jde o vyjádření všeobecné myšlenky, ideálu, osobitým způsobem, splňujícím kritéria krásy dané společností. Tuto myšlenku znázorňují ukázky čtyř obrazů Venuší, od různých autorů z období renesance, baroka a klasicismu. Ráda bych tímto poukázala nejen na zobrazení krásy, ale i na společný znak u všech vybraných děl, přestože je mezi některými z nich téměř 400 let rozdíl. Jako velice důležité shledávám u obrazů, ať už jde o Venušinu toaletu či zrození to, že jí vždycky někdo asistuje. Je zde zachycen kulturně zažitý

stereotyp, že žena je krásná, křehká bytost, o kterou je třeba pečovat. Je tomu tak i u barokní malby Petra Paola Rubense, přestože je tu modelka plných, silných až mužných tvarů, její obličej má něžný výraz, který vyjadřuje především drobnými ústy. Obrazy jsou tedy součástí sociálního konstruktů v pohledu vnímání muže a ženy. Jsou dokladem naší dlouholeté tradice v utváření archetypů. Jsou to v podstatě doklady archetypu smyslnosti ženy. Na obrazech jsou zachyceny skutečné osoby, ale malíř nemalovat ony osobnosti, ale díky jejich tělu a jisté idealizaci znázornil, vytvořil ideu Venuše¹⁸.

1.3.1.2 Realistické zobrazení

Realistické zobrazení se snaží zachytit reálný vzhled osoby, ale ani zde není kompletní zobrazení osoby jako osobnosti. Postava je odosobněna z různých důvodů.

Jedná se především o realistické portréty vládnoucí skupiny či zámožné vrstvy lidí, která své portréty užívá z reprezentativních důvodů. Portréty sloužily i jako medium pro uchování historie. Největší změnu přinesl až vynález fotografie¹⁹ na začátku 19. století. Fotografie posléze tuto potřebu zobrazení částečně nahradila. Především však zpřístupnila možnost zaznamenání lidské podoby i širší veřejnosti.

Touhu či potřebu zaznamenat svojí podobu nalezneme už v období v starověkého Egypta a období Římské nadvlády. Zachovali se tzv. Fajjúmské portréty. Jedná se o realistické portréty, malované na dřevěných destičkách, technikou enkaustiky²⁰ a i díky této technice se nám dochovali do dnes. Tyto portréty si

¹⁸ Venuše je jméno římské bohyně krásy a lásky.

¹⁹ Vynález fotografie je připisován francouzovi Nicéphore Niépce, který roku 1826 vytvořil první uznávanou fotografii.

²⁰ Enkaustika je malířská technika, kde jsou pigmenty v barevné vrstvě fixovány voskem, který nahrazuje

nechávala malovat široká veřejnost, svobodní občané. Používali se při pohřbu, ukládali se společně s mumifikovanými těly. Ukázka obr. č. 13 a č. 14. Nemohu opomenout zmínit ani antické Řecko, kde se též pěstoval realistický přístup k malbě. Těchto památek se však mnoho nezachovalo. Doklad o malířství máme především ze zachovaných fragmentů mozaik a dále z římských kopií, které se zachovali v Pompejích.

Jinak nám oficiální portréty osob přináší především částečný pohled na sociální rozložení společnosti a jsou dokladem dobové módy. Móda i v dnešním životě lidí znamená víc, než jaká je její skutečná hodnota.

1.3.2. Obsahově emocionální zobrazení

Druhá část dělení pohledu na ztvárnění tématu v malířské historii je nazvána obsahově emocionální zobrazení. Zde je důležitější než forma obrazu, jeho obsah, který má výpovědní hodnotu. Nejedná se o témata historicky užívaná natolik, aby bylo bráno jako všeobecný symbol. Samozřejmě, i zde se se symboly pracuje, ale zachází se s nimi jinak. Jde převážně o aktuální, z pohledu dějin umění, nedávné témata. Forma je zde jako podpůrný vyjadřovací prostředek. Dále jsem malířská díla, spadající do této kategorie rozřadila do dalších tří podkapitol. Jsou to životní strasti, radosti a všednosti. Jsou to v podstatě všechny možné okamžiky z našeho života.

1.3.2.1 Životní strasti

Nedílnou součástí lidského života jsou i mnohá období plná utrpení a smutku.

Není téměř možné se jim vyhnout. Nejsou to jen těžká období celé společnosti, jako jsou války a krize, ale jsou to i soukromá období každého z nás, jako je ztráta

plnidlo barevné hmoty.

blízkého člověka. Vyrovnaní se s životním údělem je nelehká záležitost a i ta je v malířské historii zastoupená. Probereme to však popořádku. Jedním z nejstarších utrpení zobrazovaným v malířské historii je jistě ukřižování Krista a s tím související události. Dlouhou dobu v historii však bylo zobrazováno v idealizované, symbolické formě, která měla dodat výjevům posvátnější charakter. Stejně tomu bylo i u jiných symbolických výjevů. Emocionální charakter i u symbolických témat se začal více projevovat v období pozdní renesance a baroka. Charakterové a emocionální ztvárnění se snažil zachytit ve své tvorbě celkově například Caravaggio. V obraze *Judita s hlavou Holofernovou*, vytvořeného kolem roku 1598, jsou emoce náležitě vykresleny. Nemají zde však natolik nadřazenou roli. Neustále je zde důležité reálné zobrazení výjevu. Dobová atmosféra prostředí byla zachycena včetně oděvu zúčastněných. Je zde patrná expresivní složka, která se do hlavní role dostává až v období expresionismu.

Rozdíl mezi tvorbou Caravaggia a například Muncha, není jen ve formě. Je to hlubší podstata. Caravaggio maluje realisticky ztvárněné emoce z externího pohledu, zatím co Munch maluje niterně prožívané emoce. Na obrazech Muncha není nic poetického, naopak je tím cosi niterně lidského. To čistě naturalistické ztvárnění nedokáže pojmout. Munchovo dílo je plné postav mužů i žen, avšak oproti předchozím autorům není v jeho tvorbě důležité stavět je do určitých pozic, odpovídajících konvencím dané doby pro muže a ženy. Naopak zde svým ztvárněním často stírá rozdíly, jelikož jde po podstatě lidského prožívání. Jedná se tedy primárně o lidské bytosti. To můžeme vidět na ukázkách obrazů 20, 21 a 22.

1.3.2.2 Životní radosti

Lidé se od pradávna rádi bavili a slavili. Dokladem toho jsou i různé řecké oslavy, jako byli například Dionýsie, oslavy boha vína. V dnešní době by tomu bylo nejpodobnější vinobraní.

V knize Posvátné a profánní od Mircea Eliade se dočteme o dělení času na čas posvátný a čas profánní, který je běžný a není zasvěcen žádnému náboženskému významu. Svátost jako Vánoce a Velikonoce slaví i nevěřící lidé. (Eliade 1994)

Posvátným je tedy myšlen čas svátků, který má náboženský podtext, na který se dnes již často zapomíná. Slavnosti ať už z jakéhokoliv důvodu jsou pro člověka důležité. Jedná se o čas, kdy je jedinec vytržen z rutinního toku času. Pokud je svátek slaven celou společností, je o to intenzivnější. Nejen svátky, ale i oslavy konané čistě pro radost, jako jsou taneční zábavy, divadla a různé jiné kulturní akce mají velký význam v životě. Dovolují člověku pocítit životní lehkost bytí schovanou v tanci, prožít nejrůznější pocity v galeriích a divadlech. Dále sem lze řadit kulturní akce, které mají slavnostní ráz. Od běžného života se oddělují jiným prožíváním a tomu napomáhá i potřeba tento čas uctít patřičným oděvem. Při těchto akcích se nejvíce projevují sociální konstrukty v rozdílnosti mužů a žen. Do těchto oslav života vstupují společenské konvence, etiketa v chování i odívání. Při těchto příležitostech se lidé snaží chovat podle nepsaných norem ideálu. Člověk zde "obléká" určitou slavnostní roli a na tento okamžik "odkládá" přízemnější, reálnější prožívání času. Tyto slavnosti vedly mnohdy v historii a i dnes, k seznámení životních partnerů, pokud to společenské zvyklosti oné doby dovozovaly. Nejrůznější oslavy se objevují v celé malířské historii. Pro ilustraci emocionálního zachycení oslavy jsem zvolila námět

tančírny, které nezávisle na sobě namalovali dva rozdílní malíři. Jedná se tedy o obraz Bál v Moulin de la Galette od Pierra Auguste Renoira z roku 1876 (obraz č. 23) a obdobný obraz od Henriho Toulouse Lautreca z roku 1889 (obraz č. 24).

Mezi obrazy je tedy jen 13 let rozdíl, ale jejich vyjádření obdobné situace je propastně rozdílné. Rozdílnost samozřejmě pramení z různého stylu ztvárnění, ale také především z různých úhlů pohledu autorů. Nemůžeme říci, že jeden byl pravdivý a druhý ne, nebo že jeden je reálný a druhý naivní. Spíše zde shledávám zachycení dvou rozdílných způsobů nahlížení a prožívání života.

Taneční zábava namalovaná Renoirem je oslava se vší grácií co k ní patří. Nechybí zde prvek osobitosti a citovosti. Renoir nenamaloval ledajakou taneční zábavu, ale namaloval svojí taneční zábavu. Lidé na obraze nejsou pro Renoira neznámí. Namaloval zde své přátelé a známé ve světle okamžiku a lesku radostného tance. Přestože v Paříži byla v onu dobu revoluce.(BURKE, DONAHUE, GOLD, WINNAN 2006) Byl to svět, jak ho viděl. Dobře věděl, že život není jen tento zdánlivý okamžik radosti, přesto je tento obraz pravdivý ve své upřímnosti. Jedná se o tzv. impresionistický obraz.

Impresionismus se zabýval způsobem lidského vidění a snažil se na obraze zachytit pomíjivost viděného v okamžiku. Svět se neustále mění a proti statickým pevným liniím a tvarům je zde křehkost a nejednoznačnost barevné skvrny. Tu v impresionismu malíři využili k utvoření pomyslného dojmu pohybu. Lidské oko se jak ve skutečnosti na takovém obraze neustále pohybuje a tím je vnímání obrazu živější a více dojmové, o což malířům šlo - o prchavý dojem okamžiku. Tato technika má ryze technická opodstatnění, jelikož obraz nevznikl v tak krátkém okamžiku, jaký je

zachycen. Obraz je reálně statická věc a dojem prožitku času se musí vyvolat technickými způsoby malby. V pomíjivém okamžiku, tzv. dojmu nemůže člověk pojmout všechny aspekty situace. Ne nadarmo se říká, že něco bylo jen dojemem. Na dojmu ale vždy vyvěrá nějaká pravda, její skutečné trvání, však může být tak krátké, že se lehce přehlédne a vytratí. Dojem volné chvíle se zábavou mladých lidí se Renoirovi podařilo mistrovsky zachytit.

Obdobná situace, ale ne při prosluněném dni, je na obraze Henriho Toulouse Lautreca. I na tomto obraze vidíme taneční zábavu, je však zachycená z jiné vnitřní perspektivy. Proto si autor vybral situaci netypickou pro naši představu taneční zábavy. Zachycuje okamžik tří rozdílných situací najednou. V popředí vidíme čtyři postavy, které se neúčastní tance a pozorují ostatní při tanci. Jedna z těchto osob však zvědavě hledí do místa, které my na obraze nevidíme. Další situace se týká 3 mužských postav, kde jednou z nich je policista. Policista s jedním mužem něco řeší a další tomu přihlíží. Poslední situace, je skoro kulisa, přestože by měla být hlavní náplní daného okamžiku. Jde o tanec samotný. Není zobrazen již tak romanticky a s noblesou, jako u Renoira. Tanečníci neoplývají lehkostí, ba naopak je v nich zachycená větší dynamičnost a těžkost pohybu. Ženy na tomto obraze nebyly o nic ošklivější, než před 13 lety na prvním obraze Renoira. Jsou zde zpodobněny z jiného pohledu a jinou technikou.

Pro Loutreca nemají osoby na obraze slavnostní a povznášející charakter. Naopak se snaží kresbou v malbě zdůraznit jejich přesné výrazy v obličeji. Osoby v popředí působí značně osaměle, jako byl ve skutečnosti i autor. Obraz je malován z úhlu od prázdného stolu, který je v popředí. Tento prázdný stůl je místem pro diváka a

i on je sám, oddělen od výjevu právě tímto prázdným stolem. Na obraze od Renoira je divák více vtažen do atmosféry obrazu. Obraz je namalován, jakoby divák právě do situace přicházel.

Na těchto dvou obrazech jsem chtěla demonstrovat rozdílné vnímání vztahovosti. Z vlastních vztahů, které ovlivňují pohledy na svět. Obráceně to samozřejmě funguje také, vzniká ucelenější představa našeho "reálného" subjektivně pojatého světa. Na obrazech č. 23 a č. 24 máme možnost nahlédnout částečně do dvou světů.

1.3.2.3 Životní všednosti

V této kapitole se budu zabývat zobrazením běžného, rutinního života lidí. Zobrazení těchto výjevů není tak obvyklé, ale částečně jej nalezneme i v hluboké historii. Zejména v antické době v helenistickém období, kdy do umění vchází větší citovost a nejsou zobrazovány jen "dokonalé" bytosti, odrážející myšlenku kalokagathie²¹. V tomto období se zpodobňovalo například stáří. Návaznost je patrná i ve vrcholné renesanci. Legitimní zobrazování všednosti, tedy motivů dříve ne tak vhodných takové poctě, se začalo užívat až v impresionismu. Do té doby se i v díle Jean-François Milleta, který zobrazoval výjevy z běžného života, vplížila úmyslná kompozice, která ovlivňovala pravdivost výjevu. V jeho díle byl ještě velký vliv akademického zobrazení, které vnášelo do díla nádech umělosti.

Ve zobrazení běžných životních událostí můžeme pozorovat stav soudobé společnosti a tím i stav postavení mužů a žen. Jeden z takových dokladů životní všední situace namaloval Vincent Van Gogh v obraze Jedlíci brambor. V knize životopis

²¹ Kalokagathia je dosažení dokonalosti vnějšku i vnitřku osobnosti.

Vincenta van Gogha od Davida Sweetana se dočteme podrobně o myšlenkách malíře. Z tohoto důvodu si trůfám tvrdit, že Vincent van Gogh měl velice hluboké, sociální cítění a nejnižší vrstvou společnosti. Jejich úděl mu nebyl lhostejný a to ho motivovalo i k tomuto obrazu, který patří mezi jeho raná díla. Vincent van Gogh byl zhnusen akademismem, který plnil přední galerie té doby. Chtěl zachytit pravdivý lidský úděl. V chudé zemědělské rodině onu pravdu našel. Je to velice málo barevný obraz, oproti vyzráljším dílům tohoto autora. On sám v dopisech svému bratrovi Theovi píše, že obraz je namalován zemitou barvou úmyslně. Je to barva půdy, kterou pracně obdělává tato rodina a stejně tak je to barva brambor, které tato země plodí. Je to to jediné, díky čemu tu jsou, kolem čeho se odehrává jejich celý život. Barva půdy je všudypřítomná. Van Gogh tuto barvu viděl jako součást pravdivosti výjevu. Tento výjev je výjevem ze soukromí daných osob a tím se od zobrazení běžného života dostáváme na hranici soukromí a intimity. (SWEETMAN 2002) Na pomezí této hranice je i obraz od Henriho Toulouse Lautreca, Po jídle z roku 1891.

Do oblasti lidské intimity patří i sexualita a proto jsem jí do kapitoly životní všednosti zařadila. Jelikož je sexualita zároveň přirozená součást lidské existence, která se vlastní samozřejmostí vyrovná s všedními a rutinními záležitostmi života. Stejně tak se neobejde většinou bez emocionálního prožívání.

Přímo lidskou intimitou a sexualitou se zabývali malíři Henri Toulouse Lautrec a Egon Schiele. Na obraze č. 27 a č. 28 můžeme vidět rozdílné pojednání obdobného tématu - polibku nahé milenecké dvojice. Na obraze od Henriho Toulouse Lautreca není rozdíl v pojednání těla muže a ženy, tvoří harmonickou, něžnou dvojici. Oproti tomu na obraze od Egona Schieleho je mužské tělo více charakterově rozdílné od

ženského. Liší se nejenom barevně, ale i v kresbě je možno spatřit mnohem více detailů. Nejpozorovatelnější rozdíl v pojetí obou obrazů je v obsahu intimní situace. Obraz od Henriho Toulouse Lautreca znázorňuje něžnou stránku fyzické lásky, zatímco obraz od Egona Schileho představuje více fyzický chtíč a živočišnost lidské sexuality. Záplava touhy je jako bílá látka všude kolem nich, do níž se noří. Tato látka je rozehrána kresbou různých záhybů a stává se v obraze aktivnějším prvkem. Spíše než jen okolím hlavního výjevu, je jeho součástí. To se o druhém obraze, plného klidu a něhy říci nedá. Dynamiku obrazu č. 28 dodává i jeho diagonální kompozice a zachycení postav z netypického úhlu.

1.4 Malíři zabývající se tímto tématem v současnosti

V dnešní době je umění velice různorodé a natolik bohaté, že i kdybych se snažila být objektivní, není to možné. Není to možné už z podstaty tématu práce, jelikož je vnímání mužů a žen pro každého osobní záležitost. Moje práce si neklade za cíl být přehledem dějin malířství, ale skrze můj osobní postoj k němu, nabídnout co možná nejvhodnější most pro vlastní cestu studentů.

Ze současné scény malířské tvorby jsem vybrala pro ilustraci malíře německého původu, žijící v Anglii, Luciana Freuda. Byl vnukem psychologa Sigmunda Freuda. Bohužel v roce 2011 již zesnul. Jeho díla jsou však stále v platnosti současné tvorby. V jeho díle je nejdominantnější figurativní malba. K tomuto pojetí se dostal až postupem času, v kontrastu dřívější jemné malby ve stylu nové věčnosti - tento styl však není charakteristický pro Luciana Freuda. V okamžiku, kdy vlasové štětce vyměnil za hrubé štětinové a začal malbu pojednávat více agresivně, nikdy už tento styl neopustil. Ke konci života jej ještě prohloubil a s barvou začal zacházet stále více

jako s hmotou.

Jiný malířský, současný přístup k figurativní malbě představuje český malíř a profesor Zdeněk Beran. Z jeho díla představím vyzrálou tvorbu ve stylu fotorealismu. Autor v obrazech pojednává monumentálním způsobem o detailech lidské postavy.

U obou autorů hraje velkou roli nahota, sexualita. Malíři nám poskytují jiný pohled na lidské tělo a buď odvážnými kompozicemi Luciana Freuda, nebo zvláštními, detailními výřezy Zdeňka Berana. Divákům se otevírá nový prostor či část prostoru v chápání lidské existence, lidskosti, živočišnosti. Oba malíři překračují nepsané hranice ve vnímání lidské postavy. Toho si na těchto malířích velice cením, protože je to velice těžké v dnešní době, nabídnout divákovi, možnost jiného úhlu vnímání. Dnešní doba zdánlivě odhalila lascivní nahotou všudypřítomnou v médiích vše.

2. Praktická část

2.1 Výběr tématu

Téma muže a ženy jsem si vybrala jako sobě vlastní. V mé dosavadní tvorbě se převážně objevovali lidé. Už od dětského věku jsem své obrázky plnila postavičkami lidí a věcem jsem přisuzovala antropocentrické znaky. Například obrázek 33 kolorovaná kresba tuží, doplněná temperou v 8 letech. Do dnes si pamatuji zadání paní učitelky v základní umělecké škole. Ukazovala nám suché bodláky a snažila se nám vysvětlit, že naším cílem je si všimnout jejich výrazných, ostrých tvarů a barevnosti v odstínech hnědi. Chtěla, abychom prvně tuží nakreslili tvary, a posléze se učili míchat vodové barvy různých sytostí a tónů. Řekla i to, že si je můžeme namalovat jak chceme. V daný okamžik jsem ztvárnila bodláčí svatbu. Napadlo mě: "Když je přece pan bodlák, musí být i paní bodláková." Hlavičky bodláků mi evokovali lidské hlavy a hned byl obrázek hotový. Nechtěla jsem malovat bodláky jako suché, neživé květiny, ale bodláky jako bytosti. Stejně tomu bylo i se zadáním ztvárnění pekla. Tuto situaci si až tak nepamatuji, nevím zda mi bylo 8 či 9 let, jisté však je, že mé dílko vzbudilo u ostatních dětí rozruch. Bylo na něm vyobrazené peklo a ne jen kotle a plameny. Opět jsem ztvárnila i obyvatele. Čerta a čertici s jejich znaky. Jako jsou rohy, ocas a kopyto a přidala jsem i pohlavní rozlišení, které nepřekrylo ani jejich značné ochlupení celého těla. Spolužáci upozorňovali na to, že jsem vytvořila něco nemravného. Paní učitelka byla naštěstí velice uvědomělá a pochopila moje naturální ztvárnění pramenící z představy pekla. Kde by asi čerti pod zemí vzali

oblečení a nač by jim i tak bylo, když je v pekle hrozně horko? Tímto jsem chtěla jen poukázat na své zaujetí lidmi od úzkého věku. Neopustilo mě po celý můj dosavadní život, stejně tak, jako nadšení pro malbu a potřeba výtvarně se realizovat. Velice aktuální je pro mě v daném okamžiku i výběr životního partnera a tak bylo téma muž a žena pro mne více jak příznačné.

V pojmech muž a žena spatřuji silnou návaznost na myšlenku jin a jang, která je mi také blízká. Snažím se o nalezení oné pomyslné rovnováhy mezi jin a jang, stejně jako mezi mnou a jím. Malovat cizí ženy a muže jsem zavrhla z důvodu neautentičnosti výpovědi. Byla by to jen domněnka o tom, jak to zřejmě mezi nimi je. Chtěla jsem malbou alespoň částečně zachytit vztah mezi mnou a mým partnerem. Naše rozdílnost je do očí bijící, přesto mám pocit, že je nějaká úroveň bytí, která nás spojuje. Někdy je těžké tuto "vlnu" vnímání najít, pod nánosem rozdílností a nesouladu. I proto jsem se rozhodla pro malbu toho tématu, jelikož je to mojí výpovědí a i hledáním tohoto střetu, jako klíče k harmonii. Jin jang tvoří harmonii, kde je základ rozpor, který není stoprocentní. Dalo by se říci, že je to životní energie - život. Pokud by mezi mnou a mým partnerem byla pouze sounáležitost, nenastala by pravá harmonie života. Život je cesta a cesta je čas. Pokud by mezi partnery nebylo "pnutí" tak by zde chyběla životní energie, které posouvá oba po cestě, v životě. Harmonie je správný poměr "pnutí" ve vztahu a kdy je správný, musí každý poznat sám.

2.2 Animus a Anima v dnešním životě

Dnešní doba má své osobité kouzlo jako každá jiná doba, ale stejně tak i úskalí. U mezilidských vztahů je tomu taky tak. Doba volnosti, svobody a emancipace přináší

nejen větší možnost volby, ale i odcizení. Lidé navazují s větší lehkostí krátkodobější, povrchnější vztahy. Navázat s někým hlubší vztah není jen o náhodě, je to i o práci, kterou každý vztah přináší. Tato práce obnáší i nepříjemnosti jako jsou nedorozumění až hádky, nutnost kompromisu a spoustu jiných věcí, co si možná ani v daný okamžik neuvědomuji. Možnost studia, cestování a Facebook v podstatě zesložitují lidské vztahy, jelikož máme v životě velké množství volby. To může být na škodu, pokud přijmeme priority nám podstrčené společností nebo z jiného důvodu mylné. Jak jsem naznačovala v úvodu, z lidské fyzické přirozenosti se jen tak nevyvážeme. U žen se tato živočišnost projevuje i určitým limitem možnosti mít potomky. Stárí se samozřejmě projevuje na obou pohlavích, nutno však připustit, že u žen je tento limit výraznější. Dnešní doba na něj trochu zapomíná, podstrkuje nám faleš v mnoha ohledech a k rozpoznání vlastních priorit může dojít pozdě. Není to jen v možnosti mít děti, je to i v kvalitě a četnosti různých vztahů. Nejde jen o vztah muže a ženy, změny jsou v celkových vztazích rodičů a dětí, sourozenců a tak dále. Snažíme se popřít rozdílnost mezi mužem a ženou, aby byly ve společnosti "spravedlivé" podmínky pro obě pohlaví. Tuto spravedlnost vidíme v rovnosti zaměstnání, výdělku, vzdělání, úspěchu a nám vlastních hodnot. O spravedlnost přírody se však nestaráme. Proč se nepídíme po tom, co je to za spravedlnost, že těhotenství je ryze ženská záležitost? Proč si lidé v páru nemohli vybrat, kdo bude rodit děti? Samozřejmě si jsem vědomá, že tyto otázky jsou z fyziologického hlediska až hloupé, mají však smysl. Odpověď na ně je prostá. Lidé se na tomto světě prostě nějak ocitli a za předpokladu, že náš život jakožto celého lidstva má nějaký smysl, tak i jeho reprodukční cyklus není náhodný. Český statistický úřad uvádí, že mužů se rodí víc jak žen, ale v průměru jich je méně

než žen. Jejich úmrtí v mladším věku života je celkově častější, než u žen. Do jisté míry s tím souvisí i způsob života žen a mužů. Mezi muži a ženami jsou tedy rozdíly, které se nedají popřít, ale společnost je ráda přehlíží. Z fyziologického hlediska je to patrné. Naše tělo se prostě liší. Podle toho by měla i naše životní úloha být v něčem rozdílná. Muži jsou obecněji více přizpůsobeni k fyzické náročné práci, jejich orientační a prostorová představivost bývá průměrně lepší. Žena v průměru na rozdíl od mužů rozeznává více barev a mají nižší práh bolesti z důvodu porodu. Rozdílů je celá řada, ale jak s nimi nakládáme my?

2.2.1 Masmédia

V masmédiích se vine proud společenských norem, problémů a aktuálních trendů. Zde je patrný odklon od lidské pohlavní rozdílnosti. Jako je díky 2. světové válce problém mluvit o nacionalismu, bez hanlivého podtextu odkazující k hrůzám nacionalismu v Německu, tak podobně je na tom i genderové dělení v některých oblastech společenského života. Hrozí zde obvinění z feminismu. Rovnoprávnost pohlaví, je velice citlivé téma. Televize i internet jsou plné informací o lidských vztazích. Pokud je někde mladá, pěkná slečna označena jako milenka, tlustého, sterého, bohatého politika, nepohlíží se na ní s opovržením a zpráva není o její pochybné cnosti či cti. Naopak se můžeme dočíst, jakou že to dělá kariéru. Vlastně je skoro označena jako „holka šikovná“. Zpráv obdobného charakteru na adresu mužů i žen je takové množství, že je člověk už vnímá téměř automaticky, bez jakýchkoliv pochybností a pozastavení nad tím, co je nám tu právě sdělováno. Tím se vkrádá pod kůži lidí nepsaná norma, že "záletnické" chování ve vztazích není nikterak opovrhlivá věc. Nikdo si asi neřekne: „Ten člověk nemá charakter. Kde asi udělal chybu, že si musí

hledat další vztah? Proč jeho manželství nefunguje? Komu svým chováním ubližuje a jak moc?“ Je to malinko podobné, jak jsem se již zmínila, jako u řecké mytologie.

Bohové dělali obdobné chyby, jako lidé a pro lidstvo to byla útěcha. Jejich osobní vina jim už nepřišla tak velká, jelikož podobných činů se dopustili i bohové. Tak to vnímá i dnešní společnost. Průmysl bulváru se dobře živí na poptávce lidí o jejich informace.

Aby se člověk orientoval na pomyslné křivce „dobra a zla“, musí vědět kde stojí a k tomu mu příjemně poslouží bulvární informace, libující si v problémech cizích lidí.

Poskytují klamavou útěchu lidem o jejich postojích a chování. Méně často nám poskytnou nějakou užitečnou informaci pro náš partnerský život. Více se dbá na idol romantické pohádky, která může mít i negativní vliv na utváření našich vztahů. Iluze dnešní doby představuje to, že vše je tu pro nás teď a hned a hodnoty jako pokora, slušnost, blízkost, či láska nejen partnerská jsou tu viděny často jako přežitky.

2.2.2 Společenské normy

Nepsané normy společnosti určují z velké míry masmédiá, ale převážnou část přejímáme ze svého okolí. Ve svém okolí jsem spatřila právě tolik znepokojivých signálů, které mě inspirovaly k této práci.

2.3 Inspirace

Po výtvarné stránce jsou mi hlavní inspirací díla těchto autorů:

Vincent van Gogh, Edvard Munch, Pierre-Auguste Renoir, Henri Toulouse Lautrec,

Lucian Freud a Francis Bacon.

2.4 Realizace

Při promýšlení zpracování tématu animus a anima jsem uvažovala o zachycení různých párů v různorodých situacích a fázích jejich vztahu. To mi však nakonec připadlo neosobní. Uvažovala jsem tedy o lidech které znám. Jedním z více promýšlených témat bylo namalovat tři generace mužů a jejich partnerky. Tedy dědečka a babičku, přítele rodiče a mne s přítelem. Začala jsem skicovat babičku a dědečka, ale bohužel jsem neměla možnost pracovat podle živých modelů a musela jsem se spokojit s fotografiemi. Při zkušební malbě mi došlo, že se snažím jen zachytit rysy osob, ale jejich vztah neznám a ideu co o něm mám, se mi nedařilo ztvárnit. Bylo to neosobní, jelikož neznám vybrané modely dostatečně a nebylo to pro mne nejaktuálnější téma. Tím jsem sobecky v daný okamžik já a můj přítel a proto se mou realizací tématu animus a anima, stal triptych odhalující můj vztah. Ústředním motivem jsem já a můj přítel Antonín. Na prostředním obraze triptychu jsme vyobrazeni já a Antonín jak trávíme večer s vínem a hudbou u nás v obývacím pokoji. Teoreticky to může znít až uměle, opak je však pravdou. Jelikož naše světy jsou velice rozdílné, naše pomyslné setkání se nejvíce během našeho šestiletého vztahu odehrávalo během večerů doplněných hrou na kytaru, zpěvem a někdy i vínem. Jsme tu vyobrazení záměrně spolu, přestože v daný okamžik se myšlenky každého z nás lehce ztrácí v rozdílných světech. Přesto však musí existovat místo, kde se různé individuální světy partnerů setkají. Toho místa jsem se snažila v myšlenkách při tvorbě dobrat. Další dva obrazy zachycují představu vnímání světa protějšku. Na jednom obraze se snažím vyjádřit můj pohled do světa Antonína a další obraz je moje představa toho, jak Antonín vnímá můj svět. Snažila jsem se úmyslně nechat všechny obrazy primárně z mého pohledu, jelikož je tím

jediným, kterým mohu podat pravdivou výpověď o mém prožívání vztahu. Malba obrazů měla jako vedlejší cíl odhalit harmonii a vyváženost, ukrytou v našem vztahu, kterou spatřuji jako klíčovou v celém lidském životě. Je tu myšlena i harmonie dynamiky lidského života. Obrazy jsou pouze osobní cestou k harmonii či většímu porozumění našeho vztahu. Nejsou jeho doklad. Můj pohled vnímání světa mého přítele zachycuje nereálný svět stavu bez tíže. Ve středu je zachycen můj přítel při programování a je obklopen různými technickými zařízeními. Jsou tu ilustrativně vyobrazené i různé desky se součástkami, které pozbývají logiky. Je to pohled do nelogického světa, protože pro mne je nelogický. Snažím se jej však nějak uchopit. To je naznačeno mojí rukou, která do obrazu vstupuje a drží drát, v naději, že se neztratí. Tento svět je pro mne fascinující a obdivuji ho, ale i tak je pro mne nelehký a z části nepochopitelný. Tak vnímám i pohled mého přítele na můj svět. I on se ho snaží nějak uchopit. Přes to nemám pocit, že by do něj opravdu viděl. Vidí spíš nějaký odraz, nebo pohled přes nějakou zábranu, sklo. Proto je na obraze znázorněný veliký fotoaparát. Přítel se snaží vše zdokumentovat a tak fotí a fotí. I když má člověk tisíc fotografií, nemusí porozumět správně. Je to již nějak zprostředkované. Na obraze telefonuji a balím velký dárek. To vidí přítel v mém životě často, jelikož často telefonuji s rodinou, která není v Praze. Dárky balím taky často, protože má každý měsíc někdo ze známých nebo rodiny nějaký svátek. Lidi jsou pro mě nejdůležitější na světě, především mojí blízcí. Proto velkou část v životě trávím činností spojenou s nimi.

3. Didaktická část

3.1. Souvislost s RVP a průřezovými tématy

V didaktické části se výtvarné projekty snaží navázat na rámcové vzdělávací oblasti s průřezovým tématem Osobní a sociální výchovy. V rámci různých výtvarných úkolů se žáci nevyrovnávají jen s výtvarnými problémy jako je kompozice a dekompozice tvaru, barevnost či prostor, ale i s tématem muže a ženy z různých pohledů. Výtvarné úkoly se pokouší zcitlivovat vnímání jemných rozdílů, nuancí i podobností mezi mužem a ženou. Snaží se probudit cit pro ocenění složitosti a ojedinělosti osobnosti. Nahlížet na společenské normy i kritickým pohledem. Snažit se podnítit cestu k poznání sebe sama a skrze tvorbu dát této cestě čas.

Výtvarné úkoly jsou primárně tvořené pro žáky druhého stupně ZŠ. Výtvarné úkoly jsem pojednala s ohledem na to, že by měly být odučené v neznámém prostředí. Tudíž jsem se snažila i o maximální ohleduplnost vůči žákům. Z důvodu neznámosti kolektivu jsem se vyhnula formě spjaté s utvářením, či zpracováním vlastního portrétu

3. 1. 1 Androgyn - superbytosť

Časová dotace: 45 minut

Cíl: Seznámení s bájnou mytologií a příběhem androgyna. Zamyšlení se nad tím, co člověku přináší druhá polovina, v čem je doplňující tak, aby při jejím spojení lidé vytvořili tak skvělou bytosť, aby ohrožovali bohy. V čem byla skrytá síla

„kompletního“ člověka, jako androgyna.

Učivo: Příběh androgyna, antická a renesanční reprodukce ztvárnění tématu

Výtvarný problém: kompoziční pojednání dvou postav splňující podmínky 4 nohou, rukou a dvě hlavy, tak aby to bylo smysluplné. Při práci ve dvojici je tu i problém se spojením tvorby.

Technika: kresba

pomůcky: papír minimálně A3, tužky, pastelky, fixy

Předpokládaný průběh: Žáci budou zasvěceni do problému a dialogem mezi učitelem i žáky se bude řešit téma - v čem jsou muži a ženy ve své jedinečnosti tak výjimeční? Bájný Androgyn měl nějaké vlastnosti, které rozvíjel dle potřeb doby. Dnešní lidé mají jiné starosti, a proto potřebují jiné super vlastnosti. Kresbu je možné doplnit textem, v čem je ukryta bájná síla. Bylo by vhodné, kdyby děti pracovaly ve dvojici, aby o tom mohli diskutovat.

Závěrečná reflexe Žáci by si vzájemně představili své výtvary a měli říci v čem je jejich androgyn tak skvělý, aby se ho bohové mohli bát.

3. 2. 2 Nová tvář

Časová dotace: 45 min až 90 min., dle zvolené techniky

Cíl: Hledání tvarové rozdílnosti obličeje mužů a žen a doplnění správnými detaily

Učivo: Hledání obličeje muže a ženy schovaných ve fragmentech detailů.

Výtvarný problém: Kompozice obličeje z fragmentů očí, úst, nosu, uší a doplnění kresbou do kompletního tvaru.

Technika: koláž, kresba, popřípadě malba

pomůcky: nůžky, lepidlo, papír minimálně A3, tužky, pastelky, fixy, tempery

Předpokládaný průběh: Žáci budou z fragmentů obličejů - nos, ústa, oči, uši skládat a dotvářet celkový obličej. Kolik částí použijí a kolik dokreslí je na nich.

Závěrečná reflexe Všechny výtvořky se dají k sobě a dohledání použitých detailů z fotografií mužů a žen, kterých byly vytvořeny fragmenty pro tvorbu

3. 2. 3 Lidé minulosti

Časová dotace: 90 min

Cíl: Představení žákům idoly krásy v různých obdobích, zdůraznění pomíjivosti tzv. ideálu krásy. Upozornit žáky na to, že většina pravidel krásy není absolutní a začíná i končí s platností určité společnosti.

Učivo: Reprodukce obrazů lidí, znázorňující určitý ideál krásy

Výtvarný problém: Přetvořit a doplnit černobílou fotografii portrétu současného muže či ženy podle požadavků jiné doby k ideálu krásy. Doplnění tvaru a kresba těla se snahou zachování požadovaných proporcí.

Technika: koláž, kresba, popřípadě malba

pomůcky: nůžky, lepidlo, papír minimálně A3, tužky, pastelky, fixy, tempery

Předpokládaný průběh: Žáci si vylosují módní období a vyberou si obrázek muže či ženy. Každý dostane připravený materiál týkající se ideálu krásy vylosované doby. Z důvodu složitosti, je možné opět pracovat ve dvojicích.

Závěrečná reflexe Všechny výtvořky se dají k sobě, aby byla vidět změna osoby pod vlivem módy. Měla by probíhat diskuze nad tím, v čem spatřují krásu některé jim sympatické doby.

3. 1. 4 Jin a jang

časová dotace: 90 min

Cíl: Představení části čínské filozofie dětem a princip jin a jang. Upozornit na to, že protiklad je málokdy absolutní.

Učivo: Hledání protikladů v lidských emocích a v lidském chování.

Výtvarný problém: Barevné vyjádření emoce v kruhové kompozici.

Technika: vodové barvy

pomůcky: papír minimálně A3, kružítko, vodovky

předpokládaný průběh: Diskuze na téma rozdílů, řízená k emocím a lidskému chování. Hledání společných protikladů. Tyto protiklady žáci napíší na tabuli. Dále bude debata směřovat k jin a jang problematice a zadání úkolu. Emoce vybrané žáky si náhodně vylosují. Bez sdělování vybrané emoce ostatním se jí pokusí ztvárnit v předem připravených kruzích rozdílné velikosti. Všichni žáci budou mít definovanou stejnou velikost kruhů, jeden větší a druhý výrazně menší.

Závěrečná reflexe Na konci hodiny se pokusíme poznat druh emoce či vlastnosti. Pokusí se najít ke své emoci protiklad, který jsme s žáky na začátku hodiny definovali. Až jej najdou, vymění si žáci svá menší pojednání emoce a tento kruh rozdílné emoce si vlepí dle svého uvážení do prostoru většího kruhu. Jde o názornou ukázkou tvorby systému jin a jang.

3. 1. 5 Arcimboldo dnes

Portréty formou koláže, postavené na principu Arcimboldových obrazů

časová dotace: 45 až 90 min, podle velikosti výtvoru i věku žáků

Cíl: Zcitlivění tvarového a barevného vnímání. Rozvíjení analytického a

syntetického myšlení.

Učivo:: Ukázky Arcimboldových obrazů

Výtvarný problém: Syntetické skládání tvarů s ohledem na barevnost.

Technika: koláž

pomůcky: papír A3, časopisové výstřižky, lepidlo, nůžky, tužka

Předpokládaný průběh: Žáci si prohlédnou reprodukce Arcimboldových obrazů, portrétů a posléze se pokusí vytvořit na tomto systému, koláží, vlastní obraz. Měl by to být portrét a mohou ho tématicky pojmout jako Arcimboldo zimu, jaro, léto či všechny čtyři roční období najednou.

Závěrečná reflexe: Žáci si své výtvary hromadně prohlédnou, aby se mohli vzájemně podívat, co kdo na jaké téma použil. V čem je to podobné či rozdílné. Co jiného či obdobného spolužáci vymysleli, jaký mají portréty výraz.

3. 1. 6 Moje duše

časová dotace: 90 min

Cíl: Zamyšlení se nad lidským duševním obsahem, nad obsahem vlastní osobnosti.

Učivo: Ztvárnit svou charakteristiku, co považují za důležité.

Výtvarný problém: Zamyslet se nad barevnou problematikou obsahu sdělení barvy a hledáním subjektivně odpovídajícího odstínu. Práce s prostorem. Najít drobný prvek, či prvky, které charakterizují daného autora.

Technika: Kombinování materiálů.

pomůcky: sklenička s těsnícím víčkem, průhledná, glycerin, potravinářské barvivo, drobné předměty, hmota tvrdnoucí na vzduchu

Předpokládaný průběh: Modelace atributů každého z nás, které nás charakterizují. Pokusit se znázornit celistvost obsahu osobnosti i s objektivní složkou negativních vlastností, které se snaží každý z nás "zkrotit" na minimum.

Závěrečná reflexe: Debata o vytvořených duších. Jak na obecnost působí a jak to autor zamýšlel. Zřejmě vyplyne najevo různé chápání barev.

3.2. Realizace výtvarného úkolu

Celkem jsem realizovala 3 výtvarné úkoly na Církevní základní škole logopedické Dona Bosca²². Zvolila jsem úkol Androgyn, Nová tvář a Lidé minulosti.

Jako první jsem pracovala se sednou třídou, kde bylo přítomno sedm žáků, dvě dívky a pět chlapců.. Všem žákům bylo 13let. Třídy v této škole jsou méně početné s ohledem na udržení kvality a času potřebného pro výuku žáků. Je zde více prostoru pro individuálnější výuku. Žáci byli už od počátku hodiny ukázněni. Jednalo se o 5. a 6. vyučovací hodinu a výuka probíhala ve specializované třídě jen pro výtvarnou výchovu. Po představení se žákům jsem jim vysvětlila, že pro ně mám připravený úkol a že by mě zajímalo, zda znají nějaký příběh o původu člověka na Zemi. Jak se zde ocitnul. To žáky trochu zaskočilo a k mému překvapení nikdo nezmínil automaticky Adama a Evu. To jsem trošku očekávala, z hlediska církevní školy. V okamžiku, kdy jsem řekla slova „třeba Adam a...“ tak se ozvalo kolektivní „no jo...“ Pokračovala jsem tedy dále s výkladem toho, že i v dávné době si lidé tento fakt vykládali i jinak. Řekla jsem na začátek něco lehce o chaosu a vzniku bohů, o této představě. Bylo to velice krátké a hned jsem přešla k mýtu o člověku zvaném Androgyn. Při jeho popisu, jeden

²² Don Bosco, vlastním jménem **Giovanni Melchiorre Bosco** byl křesťanský kněz, který zasvětil svůj život péči a pomoci bezprizorním mladým chlapcům a dětem, v 19. století.

chlapec, který si říkal Johnny pověděl: „takže hermafrodit“. Odvětila jsem mu, že v podstatě ano. Děti chtěli pracovat na úkolu ve dvojicích a jeden chlapec než jsem navrhla trojici řekl, že on bude kreslit sám. Děti dostaly zadání ztvárnit bájnou postavu „dokonalého“ člověka. Měli podmínku, aby bytost měla, jak se praví v mýtu, dvě hlavy, čtyři ruce i nohy. Ukázala jsem jim, jak ztvárnil tohle téma Leonardo da Vinci a jak se nám dochovalo z antiky. Žáci začali ve dvojicích pracovat a velký společný papír si vzali na zem. Jediný hoch pracoval sám, chtěl po své paní učitelce, ne po mě, předlohu. Ona mu sdělila, že předloha není, že to musí nakreslit tak, jak si to představuje. On opět zopakoval, že ale potřebuje předlohu na malém papíře. V ten okamžik paní učitelka pochopila co chce. Chtěl menší papír na skicu. Žáci se mě po chvíli začali ptát, jak takový jako byl androgyn dělal děti? Zeptala jsem se jich, jestli si myslí, že něco museli dělat, když všechny složky potřebné k početí měli rovnou v jednom těle. Žáci tradiční myšlenku o muži a ženě nechtěli opustit. Ponoukala jsem je k zamyšlení, v čem bylo tak skvělé, že žena i muž byli jedno tělo? Proč z nich měli bohové obavy? Jakub byl chlapec, který kreslil sám. Když nakreslil skicu androgyna, přišel a zeptal se mě, zda to je správně? Řekla jsem mu, že pokud si je takto představuje, tak ano. Sedl si opět ke stolu a tuto kresbu poměrně přesně překreslil na větší papír. Zbytek dětí se na zemi začalo smát a příčinou bylo to, že začali malovat pohlavní znaky muže a ženy. Ptala jsem se, zda je to opravdu tak důležité? Nikdo nijak neodpověděl. Najednou Johnny říká. „Ještě zadky Josefe.“ Josef smíchy vyprskl: „no jo, musej přece kadit za dva“ Johnny kresbu slovně doprovázel: " Dámskej, kulatej a měkej a ted' pánskej, plcatej a tvrdej.“ Řekla jsem jim, jestli by k obrázkům mohli napsat v čem se ženy a muži liší a v čem byli tak silní, že je rozdělili? To žáci ochotně napsali.

Největší problém s tím měl samotný Jakub. Dvojice Johnny a Josef si vystačili sami, děvčata více komunikovala s druhou dvojicí chlapců. Ti od děvčat nejen opisovali, ale i obkreslovali. Touha žáků po osvětlení praktické obnovy života je nevedla jen k potřebě znázornění pohlavních orgánů. Dívky nakreslily i „rentgenově“ viděné miminko androgyna v břichu části androgyna, který znázorňoval ženu. Překročit poznané myšlenky a fakta o mužích a ženách byla pro tyto žáky 7. třídy v daný okamžik nemožné. Jakub jako jediný žádné pohlavní znaky neužil a ženu a muže odlišil pouze délkou vlasů. Stejně úsporně se vyjádřil i písemně o rozdílech muže a ženy. Napsal: „Ženy jsou hodnější a muži zlejší.“ Proč je rozdělili? Jakub: „protože byli na větší úrovni.“ V jeho úspornosti projevu jsem spatřovala něco čistě racionálního až matematicky čistého. Na otázky typu: „ale Ty jsi taky kluk a máš dlouhé vlasy.“ Jakub: „protože já nerad chodím k holiči.“ Já: „A jsi zlejší než holky?“ Jakub: „ne, ale kluci jsou.“ Nejjemněji zachytily pohlavní znaky dívky. Práci si rozdělily tak, že jedna nakreslila muže, druhá ženu a na zádech je spojily. Kresba dívek je vzájemně podobná a více než správnou anatomii se zabývaly detaily. Žena prý pojídá při těhotenství pomeranč a muž má v ruce květinu. Dívky napsaly, že androgyna: „rozdělili proto, že byl vzdělanější a měl více humoru.“ Chlapci David a Petr, byli při kresbě více rozptylování interakcí s děvčaty a díky tomu i obkreslili těhotenství androgyna. Celek však pojali jinak. Zajímavá je forma řešení obličeje a celého těla. Chlapci na papír udělali svislou čáru a z té vycházeli v kresbě končetin androgyna. Hlava je jako jedna hlava, rozdělená opět čárou. Na jedné straně je hlava pojednána jako ženská a na druhé straně jako mužská. Vždy tedy zachytili jen půlku hlavy. Pohlavní znaky muže taky náležitě ztvárnili, a u ženy nakreslili ňadro a těhotenství. Nenapsali však spojující

charakteristiku. Naopak napsali, že holky jsou „hnusný a tlustý a muži silní , mocní, velcí, ale taky hnusní“. Dvojice Johnny a Josef měli nejvíce propracovanou kresbu, co se týče rozdílných detailů i proporcí.

Na kresbách můžeme vidět i podobnost s Egyptským zobrazováním postav. Děti jdou také podvědomě po výrazném charakteru věci, aby jí co nejvěrněji mohly ztvárnit.

Děti byly s úkolem během jedné vyučovací hodiny hotové a pokračovat na úkolu již dále nechtěly. Zadala jsem jim tedy ještě jeden úkol a to tvorbu nového obličej. Tento úkol už každý zpracovával sám. Byl podle mého soudu vhodným doplňkem prvního úkolu. Děti si totiž myslely, že rozdíl mezi mužem a ženou lehce rozpoznají. Žáci po vytvoření úkolu Nových tváří z fragmentů cizích obličejů, uviděli, že to nemusí být tak jednoduché. To spatřuji jako vhodnou doplňující, následující disciplínu. Mým cílem bylo děti upozornit na rozdílnost, ale stejně tak i křehkost této rozdílnosti. To se při sestavování nových tváří povedlo. Ukázala jsem dětem i dnešní fenomén v modelingu, zvaný obdobně androgynus. Žáci se nad tématem pozastavili, protože se jich dotýkalo. U ženských tváří, které vytvořili, často přisoudili oči muže. Pocítili na vlastní kůži, jak je může příroda oklamat. To, že v prvním úkolu nebyli schopní se odpoutat od představy muže a ženy a jejich pohlavních znaků, namísto aby utvořili dokonalou, kompaktní bytost, bych neviděla jako problém. Téma androgyn bylo velice složité na to, aby jeho hlubší podstatu pochopili během pár minut a tak se tu více projevila touha, zobrazit nahotu a převážně tu, která je nejvíce, přirozeně věku zajímavá. Tím že to byla bájná bytost se možná o to více povolila pomyslná hranice v zobrazení, než kdybych jim řekla: „každý nakreslete nahého muže a ženu.“ O to však vůbec v daném úkolu nešlo, ale také rozumím tomu, že to nešlo obejít. Doufala jsem ve

větší projev myšlenkové představivosti tohoto tématu, ale i tak hodnotím tuto hodinu kladně. To že si děti v podstatě odkreslily i téma na hraně povolené slušnosti, jim taky přineslo více než pouhé uvolnění. Díky druhému úkolu se můj myšlený cíl částečně realizoval. Cíl dovést děti k více rozvinutějšímu myšlení nad pojmem androgyna je jistě splnitelný, v rámci systematičtějšího a delšího vedení žáků tímto směrem, který bych příště zvolila.

Další ověřený výtvarný úkol v praxi byl úkol nová tvář. Jednalo se o žáky 8. třídy. Ve třídě bylo 6 dětí, z toho 4 děvčata. Hodiny probíhala během 7. a 8 vyučující hodiny a na žácích už byla patrná únava. V tak malém počtu žáků, se ve třídě vytvořily skupiny. Dvě děvčata pracovala na úkolu svědomitě a dokonce se zájmem, při rozhovoru byly přesvědčeni, že rozdíl mezi mužskou a ženskou tváří dobře znají. Pak tu byla jedna žákyně, která se chystala na budoucí povolání kadeřnice. Když jsem s ní mluvila, byla milá a slušná. Během hodiny seděla sama, poslouchala hudbu a obrázek nejvíce propracovala. Vystínovala tvář a propracovala účes. Poslední skupinku ve třídě tvořili dva chlapci a jedna dívka. Jednomu z jich již bylo 15 let a tak se chystal místo do dalšího ročníku ZŠ rovnou na učňovský obor řezník. Komunikace s touto částí třídy byla nejproblematičtější. Chlapci pracovali jen pro to, aby něco nalepili na papír a měli klid. Řekli alespoň co si myslí, že to je. Slečna v této skupině měla vůči mě i tvorbě značný nezáměr. Když sestavila nějakou tvář, bylo jí jedno zda je to muž či žena. Pokoušela jsem se jí doptat co jí zajímá, ale odpověď na vše byla podobná. Tvrdila, že jí nebaví a nezajímá nic. Zajímalo jí nejvíce se bavit s chlapci. Po skončení tvorby, jsem všem ukázala původní, nerozstříhané fotografie mužů a žen. Dívky dohledávaly, co ze které použily a nad obrázky androgynů kroutily hlavou. Jejich reakce byla ve směr, že

je to šílené. Chlapce a slečnu z jejich skupinky to bohužel ani k závěru moc nezajímalo. Tedy úspěšnost zájmu o práci byla na padesáti procentech. Na vině bylo zřejmě i načasování výuky. Venku již svítilo slunko a žáci spíš toužili jít domů a ne přemýšlet nad rozdíly v tvářích. Ověření je tedy opět v duchu částečnosti, jelikož nemám zatím možnost pracovat s určitou skupinou dětí delší dobu.

Poslední úkol, který jsem v praxi realizovala byl Lidé minulosti. Jednalo se o žáky 9. třídy. Hodina byla v prvních dvou vyučujících hodinách, opět na stejném místě, ve třídě specializované na výtvarnou výchovu. Žáků bylo celkem 7 a z toho dvě děvčata. Když jsem do třídy přišla, hrála hudba. Tu jsme s jejich učitelkou utišily a poprosily děti o pozornost. Po chvíli se usadili a já jsem jim sdělila jaký mám pro ně úkol. Ptala jsem se jich, zda ví jak lidé vypadali v jiných dobách, co se nosilo a bylo „in“. Na papírky jsem napsala období gotického slohu, baroka, empíru a období 20. let 20. století. Žáci se rozdělili do skupin po dvojicích a jeden kreslil sám. Vylosovali si období a vybrali si fotografii portrétu muže či ženy. Úkolem bylo tyto současné modely co nejvíce zasadit do vylosovaného období. Měli použít fotografii jako obličej a dokreslit na velký papír tělo v dobovém oblečení. Měli možnost i zasahovat do obličeje, ale k tomu se nikdo neodvážil. Až na skupinku děvčat, které si dělali ze všeho jen legraci. Byly sprosté vůči klukům. Ti se naopak snažili. Jeden chlapec obešel i zbylé skupinky kluků, aby jim pomohl. Kreslil různé detaily šatů a dokonce nakreslil jejich modelce z období baroka i květinu v ruce. Všichni však zůstali jen u tužky. Holky sice i obrázek vybarvily, ale opět jen z donucení. Nechtěly pracovat. Říkaly, že je baví se jen „flákat venku s klukama.“ Všem bylo 15 let. Kresba věku až tak neodpovídala, bylo vidět, že děti povětšinou již moc nekreslí. Během dvou hodin stihly jen kresby tužkou. Snažily

se však o proporce. Bylo by zřejmě vhodné na úkolu pokračovat a předem děti víc do tématu zasvětit, nadchnout. Při vylosování tématu, jsem každému z nich dala vytištěný obrázkový materiál, aby měli podle čeho postupovat. Byly to ukázky oděvů z patřičného období. Bohužel žáci byli schopní si to i zaměnit a přebírat detaily z různých období. Tento úkol byl pro žáky náročnější, než jsem se domnívala. Bylo by pro jeho naplnění potřeba více času a přípravy. Předem žáky na menších příkladech připravit, naučit vnímat více dobové rozdíly a to do hloubky i šířky. Jednoho žáka to však i tak velice zaujalo a celé dvě hodiny kreslil. Fascinoval ho detail. Paní učitelka se mi pak svěřila, že toho chlapce ještě moc nezná, že většinou moc nepracuje. Údajně se nedávno vrátil z diagnostického ústavu. Tyto informace jsem neměla předem, takže mě nikterak nemohly ovlivnit. Vždycky s třídou pracuji jako s celkem a individuální čas věnovaný dětem se snažím rozložit spravedlivě a nikoho nepřehlížet. V nízkém počtu žáků ve třídě s tím není problém a s větší skupinou takovou zkušenost zatím nemám. Nicméně mě potěšilo, že chlapce úkol natolik zaujal a díky dodatečným informacím mohu jen o to víc doufat, že se skrze tvorbu může v životě někam posunout, něco v sobě vyřešit. Tuto možnost dává jakákoliv tvorba každému, kdo tvoří, jelikož při tvorbě jsme více v kontaktu sami se sebou a doba trvání tvorby je pouze náš čas pro nás. Při závěru hodiny, jsme dali kresby na zem, abychom se na ně mohli všichni podívat. Komentáře dětí byly různé. V hlavě mi utkvěl výrok jednoho chlapce, který se snažil se spolužákem nakreslit proporčně správně ruce. Když viděl obrázek z dálky a viděl, že i přes všechnu snahu ruce nejsou rozhodně správně řekl spolužákovi: „Čum, my jsme ale blbý. Ty ruce. Dem.“ Tato kritika byla jistě také přínosná. Ne v tom, aby si děti mysleli, že práci dělají špatně, ale že správně vidí i chyby. Měli o svůj výtvar

zájem, nebyl jím lhostejný. To je z ověření úkolů v praxi zřejmě vše. Pevně věřím v to, že úkoly jsou možné provést lépe, v lepších podmínkách, myšleno delší čas na práci s dětmi. Mít možnost jako učitel třídu poznat a pak jí po krůčcích, pro danou třídu odpovídajících, vést.

Závěr

Na závěr jen otázka. V našem rodném jazyce je ten člověk, rod mužský a ta duše rod ženský, je to jenom náhoda?. Jedno bez druhého nemůže "normálně" v lidském pozemském světě "správně" existovat. Člověk jako zástupce pozemského těla a duše jsou nepodmíněné složky lidské existence. Mezi duší a tělem je rozdíl, který je popsán napříč celou historií lidského myšlení, co je oním rozdílem?

Použitá literatura

AGNEL, Aimé. *Jung: vášeň toho druhého*. Vyd. 1. Praha: Levné knihy, 2009, 65 s. Malá moderní encyklopedie (Levné knihy KMa). ISBN 978-80-7309-650-2.

BLÁHA, Jaroslav. *Výtvarné umění a hudba*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2012, 231 s. Musica viva. ISBN 978-808-7258-699.

DAY, Malcolm. *100 postav klasické mytologie: seznamte se s fascinující historií řeckých a římských bohů*. Vyd. 1. V Praze: Metafora, 2008, 160 s. ISBN 978-80-7359-139-7.

ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Vyd. 1. Překlad Filip Karfík. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994, 155 s. Knihy ze světa. ISBN 80-857-9511-6.

GOMBRICH, E. *Příběh umění*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1992, 558 s. Klub čtenářů. ISBN 80-7203-143-0.

HEMENWAY, Priya. *Moudrost Východu*. Praha: Slovart, c2007, 152 s. Evergreen (Taschen). ISBN 978-3-8365-0227-6.

HLAVINKA, Pavel. *Dějiny filosofie: jasně a stručně*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008, 265 s. ISBN 978-807-3870-157.

JUNG, Carl Gustav a Richard WILHELM. *Tajemství zlatého květu: čínská kniha života*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2004, 147 s., 10 s. obr. příl. ISBN 80-702-1723-5.

KALNICKÁ, Zdeňka. *Gender a filozofie. Filozofky v dějinách evropské filosofie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostrav, 2007.

PETŘÍČEK, Miroslav. *Úvod do (současné) filosofie: [11 improvizovaných přednášek]*. 4., upr. vyd. Praha: Herrmann, 1997, 178 s. ISBN 80-238-1741-8.

UMBERTO, Eco. *Dějiny krásy*. Vyd.1. Praha: Argo, 2005, 439 s. ISBN 80-720-3677-7.

Webové stránky

Antika [Http://antika.avonet.cz](http://antika.avonet.cz). [online]. [cit. 2014-06-01]. Dostupné

z: <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1935>

ČESKÁ ASOCIACE VZDĚLÁVACÍCH INSTITUCÍ. [Http://www.cavi.cz](http://www.cavi.cz) [online]. [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://www.cavi.cz/gender.html>

Mýty a skutečnost. [online]. [cit. 2014-06-17]. Dostupné

z: <http://www.myty.cz/view.php?cislocianku=2011050001>

OPATRŇY, Aleš. [Vira.cz](http://www.vira.cz): Vira na internetu. [online]. 14.6.2001 [cit. 2014-06-19]. Dostupné

z: <http://www.vira.cz/Texty/Glosar/Vira.html>

Online videa

BURKE, Michael, Lucie DONAHUE, Mick GOLD a Judith WINNAN. DOKUMENT

BBC. *Soukromí mistrovského díla (TV seriál): Auguste Renoir - Bál v moulin De La Balette* [online].

Velká Británie, 2006 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: [http://www.youtube.com/watch?](http://www.youtube.com/watch?v=CQ2KBfhhbjA)

[v=CQ2KBfhhbjA](http://www.youtube.com/watch?v=CQ2KBfhhbjA)

HOGENOVÁ, Anna. EUROGUIDANCE CZ. *Anna Hogenová, Pohled na současnost očima*

filosofky [online]. 18. 9. 2013 [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: [http://www.youtube.com/watch?](http://www.youtube.com/watch?v=h2f_wOAh8LE)

[v=h2f_wOAh8LE](http://www.youtube.com/watch?v=h2f_wOAh8LE)

KELLER, Jan. *Tři sociální světy: video přednáška* [online]. Praha, 6. 11. 2013 [cit. 2014-06-

19]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=yiapb5PPnmA>

TILMAN, Remme. *Achnaton a Nefertiti (TV film): Královští bohové Egypta*. [online]. 2002 [cit.

2014-05-18]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=1ihYaVs-2VQ>

Seznam použitých obrázků

1. Pravěké umění, Skupina lovců ze soutěsky Valltorta, mezolit, 7 500 př. n. l.

z knihy: *Malířské umění od A do Z: Dějiny malířského umění od počátků civilizace*. Praha: Rebo Productions, 1995, 766 s. ISBN 80-858-1520-6. strana 574

2. Nástěná malba v hrobě Nofertiri, asi 1250 př. n. l., západní Théby

z knihy: *Lexikon malířství a grafiky*. Vyd. 1. Editor Lothar Altmann. V Praze: Knižní klub, 2006, 664 s. ISBN 80-242-1576-4. strana 150

3 Dvě dcery Achnatona a Nefertiti z paláců Tellel Amarna, 1355 př. n. l. malba na omítce, výška 40 cm Ashmolean museum, Oxford

[online]. [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.celemvzad.cz/fotka.php?navez=Dv%EC%20nejmlad%9A%ED%20Achnatonovy%20dcery%20%96%20malba%20z%20Achetatonu&cil=12/images/max297.jpg>

4 Dvorní dámy z paláce v Hagia Triada v Knossosu

[online]. [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.gla.ac.uk/schools/humanities/research/philosophyresearch/cspe/previousevents/hallucinationoncrete/>

5. nástěnná malba, tzv. Řecká kaple, Priscilliny katakomby, Řím 2.st. n. l.

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/umeni/Rane-krestanske-umeni/Vecere-pane-konec-2-stoleti--415>

6. mozaika, bazilika S. Apollinare Nuovo, Ravenna, Itálie , 5. století

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/umeni/Rane-krestanske-umeni/Rozmnozeni-chleba-5-stoleti--424>

7. nástěnná románská malba z 12. století, Rotunda sv. Kateřiny, Znojmo

<http://www.znojmuz.cz/rotunda.htm>

8. Sázava madona v naději kolem roku 1340 kapitulní síň

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-navstevniky/kalendar-akci-na-pamatkach/actions/vse/8688-exponat-tydne-adventni-a-vanocni-motivy-v-sazavskem-klasteru/>

9. Theodorik údajný autoportrét kolem 1365, kaple sv. Kříže

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Mistr_Theodorik

10. Olomoucký orloj

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://necyklopedie.wikia.com/wiki/Soubor:Olomouc_orloj.jpg

11. detil, Olomoucký orloj

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://perlamoravy.blogspot.cz/2012/08/orloj.html>

12. Botticelli, Sandro: Zrození Venuše 1485

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://www.slavneobrazy.cz/botticelli-sandro-zrozeni-venuse-ido-2226>

12. Tizian, Urbinská Venuše , 1538

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=3559

13. Toaleta venuše, P. P. Rubens 1612 - 1615

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_Paul_Rubens_111.jpg

16. Alexandre Cabanel, Zrození venuše, 1875

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:1863_Alexandre_Cabanel_-_The_Birth_of_Venus.jpg 1875

17. Fajjúnský portrét, chlepec, 2.st.

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné

z: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fayum_Portrait_of_a_Boy_\(detail\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fayum_Portrait_of_a_Boy_(detail).jpg)

18. Fajjúnský portrét, žena

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://absolventi.gymcheb.cz/2010/alselna/recko.html>

19. Fajjúnský portrét, muž

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Römisch-Ägyptischer_Meister_001.jpg

20. Caravagi, Judita popravující Holofernése, 1598

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=192

21: Edvard Munch, pohřeb 1893

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://www.4-construction.com/cz/clanek/smrtna-postel-edward-munch_5742/

22. Edvard Munch, Mrtva matka 1899- 1900

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://www.4-construction.com/cz/clanek/smrtna-postel-edward-munch_5742/

23. Pierre-Auguste Renoir 1876

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pierre-Auguste_Renoir,_Le_Moulin_de_la_Galette.jpg

24. Henri de Toulouse-Lautrec, Tančírna, 1889

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné

z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Henri_de_Toulouse-Lautrec_025.jpg

25. Vincent van Gogh - jedlíci brambor 1885

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/97046-dusevne-rozervany-van-gogh-to-nejlepsi-namaloval-za-pet-let/>

26. Henri de Toulouse-Lautrec, Po jídle 1891

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné

z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Henri_de_Toulouse-Lautrec_001.jpg

27. Henri Toulouse Lautrec, V posteli, polibek 1892 -1902

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: [http://daily-norm.com/2012/02/14/valentines-kisses-](http://daily-norm.com/2012/02/14/valentines-kisses-norms-do-klimt/henri_de_toulouse_lautrec-in_bed-the_kiss-1892-001/)

[norms-do-klimt/henri_de_toulouse_lautrec-in_bed-the_kiss-1892-001/](http://daily-norm.com/2012/02/14/valentines-kisses-norms-do-klimt/henri_de_toulouse_lautrec-in_bed-the_kiss-1892-001/)

28. Egon Schiel, Obětí 1917

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egon_Schiele_016.jpg

29. Lucian Freud

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: [http://philipwomack.blogspot.cz/2011/07/death-of-master-](http://philipwomack.blogspot.cz/2011/07/death-of-master-lucian-freud.html)

[lucian-freud.html](http://philipwomack.blogspot.cz/2011/07/death-of-master-lucian-freud.html)

30. Lucian Freud

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://www.artandculture.com/users/9-lucian-freud>

31. Lucian Freud

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné z: <http://artinyourlifestyle.blogspot.cz/2011/02/lucian-freud.html>

32. Zdeněk Beran

[online]. [cit. 2014-06-19]. Dostupné

z: <http://www.ncvu.cz/exhibitions/2011/ArtPrague/ArtPrague11.html>

33. Dětská malba, Markéta Dufková 8 let vlastní fotografie

34. Triptych obraz 1- Společný prostor

35. Triptych obraz 2 - Můj pohled do světa mého přítele vědce

36. Triptych obraz 3 - Moje představa vnímání mého světa, mým přítelem

37. až 43. vlastní fotografie z realizace výtvarných úkolů

Příloha 1 - CD: obsahuje fotografie z praktické a didaktické části